

Araştırma Makalesi / Research Article

**YUNAN KIZILHAÇ CEMİYETİ'NİN
ANADOLU VE TRAKYA'DAKİ FAALİYETLERİ***

Emir BOSTANCI**

Öz

Birinci Dünya Savaşı'nın kaybedilmesinin ardından Osmanlı İmparatorluğu topraklarının bir kısmı İtilaf Devletleri tarafından işgal edilmiştir. Savaşta bu devletlerin yanında yer alan Yunanistan da bu durumdan yararlanmak istemiştir. Megali İdea projesi kapsamında egemenlik altına almak istediği topraklara sahip olmaya çalışmıştır. Bu hedef doğrultusunda harekete geçen Yunanistan işgallere girişmeden önce Batı Anadolu, Trakya ve Karadeniz bölgelerinde birçok vasıtayla hazırlık çalışmaları yapmıştır. Ayrıca işgallerin yerleşmesi ve bölgelerdeki halkların baskı altına alınması için de bu vasıtalar kullanılmıştır.

Yunan Kızılhaç Cemiyeti, bu vasıtaların en önemlilerinden biridir. Cemiyet, yürüttüğü insani faaliyetler yanında muhacir adı altında binlerce çeteci Rum'un Osmanlı topraklarına sızmasına yardımcı olmuştur. Doktor, hasta bakıcı veya başka isimler altında getirdiği Yunanlılar da bu Rumları ve bölgelerde bulunan yerli Rumları eğiterek örgütlemişlerdir. Genel itibarı ile Kızılhaç subayları da fiili olarak bu örgütlenmelerin içerisinde yer almışlardır. Ayrıca Kızılhaç gemileri ile gelen silah, cephane ve üniforma gibi askeri teçhizat da bu çetelere dağıtılmıştır. Söz konusu çeteler, Müslümanlara saldırmış ve karışıklık çıkarmışlardır. Hatta bizzat Kızılhaç askerleri ve doktorları da saldırılarda bulunmuşlardır. Bunların dışında, Yunan Kızılhaçı, propaganda ve istihbarat konularında da Yunanistan için siyasi bir alet olarak kullanılmak istenmiştir. Metropolitler, Yunan subayları, İtilaf Devletlerinin temsilcileri ve diğer Yunan örgütleri ile işbirliği içerisinde bu faaliyetler yürütülmüştür.

Çalışmanın amacı, Yunanların Batı Anadolu, Trakya ve Karadeniz bölgelerinde Osmanlı Devleti aleyhine yaptığı çetecilik, silah kaçakçılığı ve propaganda gibi eylemlerinde Yunan Kızılhaç Cemiyeti'nin sahip olduğu payı incelemektir. Genel olarak cemiyetin faaliyetlerinin yoğunlaştığı 1919-1920 yılları arası ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Yunan Kızılhaç Cemiyeti, Rum Çeteler, Metropolit, Batı Anadolu, Trakya, Karadeniz Bölgesi.*

* Bu makalede Etik Kurul Onayı gerektiren bir çalışma bulunmamaktadır.

There is no study that would require the approval of the Ethical Committee in this article.

** Araştırma Görevlisi, İstanbul Ayyansaray Üniversitesi - İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Tarih Bölümü; Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Ana Bilim Dalı, (bostanci.emir11@gmail.com), (Orcid: 0000-0002-3125-4359).

ACTIVITIES OF THE HELLENIC RED CROSS SOCIETY IN ANATOLIA AND THRACE

Abstract

After the loss of the First World War, some parts of the Ottoman lands were occupied by the Allies. Greece, which sided with the Allies in the war, also wanted to take advantage of this situation. As part of the Megali Idea project, they tried owning the lands they wanted to possess. To achieve this goal, the Greeks conducted preparations by many resources in Western Anatolia, Thrace, and the Black Sea regions before embarking on invasions. Besides, these means were used to settle the invasions and put the people in the regions under pressure.

The Hellenic Red Cross Society has been one of the most important means. In addition to the conducting humanitarian activities, the Society helped thousands of ganged Rums infiltrate Ottoman territory under the name of the immigrant. Greeks who were brought as doctors, nurses, etc. also educated and organized these Rum and local ones in the regions. Red Cross officers were also de facto involved in these organizations. Military equipment such as weapons, ammunition, and uniforms that came with Red Cross ships were also distributed to these gangs. They have attacked Muslims and caused the disorder. Even Red Cross soldiers and doctors personally performed attacks. Apart from these, the Hellenic Red Cross was also intended to be used as a political instrument for Greece in propaganda and intelligence matters. These activities were conducted in cooperation with metropolitans, Greek officers, representatives of the Allies, and other Greek organizations.

This study aims to examine the share of the Greek Red Cross Society in the acts of the Greeks against the Ottoman Empire in Western Anatolia, Thrace, and Black Sea regions such as ganging, arms smuggling, and propaganda. In general, it has been discussed between 1919 and 1920, when the activities of the society were concentrated.

Keywords: *Hellenic Red Cross Society, Rum Bands, Metropolitan, Western Anatolia, Thrace, Black Sea Region.*

Giriş

Birinci Dünya Savaşı'ndan mağlup çıkan Osmanlı Devleti, 30 Ekim 1918 tarihinde Mondros Ateşkes Antlaşmasını imzalamıştır. Savaş süresince işgale uğramış olan Osmanlı toprakları, mütarekeden sonra da işgal edilmeye devam edilmiştir. Başta Elefterios Venizelos olmak üzere birçok Yunan, Osmanlı Devleti'nin bu çöküşünü, Megali İdea'yı¹ gerçekleştirmek için büyük bir fırsat olarak görmüştür².

1 Fikri altyapısı 18. yy.'a dayanan Megali idea, genel anlamı ile İstanbul başkent olacak şekilde Bizans İmparatorluğu'nun en geniş sınırlarıyla yeniden diriltilmesi ve büyük bir Yunanistan'ın kurulması idealidir. Adnan Sofuoğlu, *Fener Rum Patrikhanesi ve Siyasi Faaliyetleri*, Turan Yayıncılık, İstanbul, 1996 s. 23-24; Dimitri Kitsikis, *Türk-Yunan İmparatorluğu*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1996, s. 206; Oğuz Kalelioğlu, "Türk-Yunan İlişkileri ve Megali İdea", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S. 41, Mayıs 2008, s. 108; Emruhan Yalçın, "Yunanların Bitmeyen İdeali: 'Megali İdea'", *Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi*, C. IV, S. 7, Aralık 2017, s. 34; Gürhan Yellice, "Megali İdea mı Mare Nostrum mu? Mondros Mütarekesi'nden İzmir'in İşgaline İtalyan-Yunan İlişkileri ve Propaganda Savaşı, 1918-1919", *Tarih Okulu Dergisi*, C. XI, S. 36, 2018, s.180.

2 Bu siyaseti bütün Yunanların desteklediğini söylemek yanlış olur. Birçok Yunan böyle

Söz konusu Yunanlar, bu amaç doğrultusunda, en büyük iki işgal sahası olarak Trakya ve Batı Anadolu'yu görmüş ve Karadeniz kıyılarında da Pontus Rum devleti kurularak Yunanistan'a katılmasından yana bir politika sergilemiştir. Özellikle Elefterios Venizelos'un Yunanistan Başbakanı olması ile bu politika daha somut hale gelmiştir³. Alman yanlısı olan Yunanistan Kralı Konstantinos ise savaşa girme taraftarı değildi⁴. Venizelos'un bütün uğraşlarına rağmen Kral tarafsızlık siyasetinden vazgeçmemiştir⁵. Bunun sonucunda Kral Konstantinos ile Başbakan Venizelos arasında Yunan tarihinde "milli bölünme" olarak değerlendirilen uzlaşmazlık meydana gelmiştir⁶. Başbakan istifaya zorlanmış ve 6 Mart 1915 günü görevinden istifa etmiştir⁷. Venizelos sonraki süreçte Selanik'te İtilaf Devletlerinin desteği ile bir ihtilal hükümeti kurmuştur. 1917 yılının Haziran ayında Kral tahtından indirilmiş ve Atina'da tekrar Venizelos'çu bir hükümet teşkil edilmiştir. 30 Haziran 1917'de de Yunanistan İttifak Devletlerine savaş ilan etmiştir⁸. Böylece Yunanistan söz konusu ideali hayata geçirmede önemli bir adım atmıştır.

Venizelos Paris Barış Konferansı'nda ise başta İzmir'in işgali olmak üzere Yunan isteklerini kabul ettirmeye çalışmıştır. Yunanistan Başbakanı bölgedeki Rum nüfusunun fazla gösterildiği istatistikler öne sürmüştü, Trakya'nın ve Batı Anadolu'nun Yunanistan'a verilmesini istemiştir⁹.

bir maceraya ve Birinci Dünya Savaşı'na katılmaya karşıydı. Zaten Alman yanlısı Kral Konstantinos da savaşa girmeye istekli değildi. Alexander Anastasius Pallis, *Yunanlıların Anadolu Macerası* (1915-1922), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1997, s. 12.

- 3 Venizelos'un Selanik'te kurduğu hükümetteki memurluk görevi ile bizzat o dönemdeki siyasi olayların içinde yer alan ve konu hakkında *Yunanlıların Anadolu Macerası* kitabının yazarı olan Alexander Anastasius Pallis'e göre Venizelos'un İzmir ve Batı Anadolu'yu işgal etme fikri çok eski değildir. Bu fikrin başlangıç noktasını, İngiltere Dışişleri Bakanı Edward Grey'in 23 Ocak 1915 günü Anadolu'da önemli toprak tavizleri teklif ettiği muhtıra teşkil etmiştir. Pallis, *a.g.e.*, s. 29-30; Yunan Türkolog Dimitri Kitsikise göre ise Venizelos'un bu fikri daha eskiye dayanmaktadır. Kitsikis, *a.g.e.*, s. 206.
- 4 Kralın Alman yanlısı siyaset izlemesinin en önemli nedenleri askerî eğitimini Almanya'da tamamlamış olması, Almanların sahip olduğu askeri disiplin ile gücüne yönelik hayranlığı ve Alman Kralı II. Kayzer William'ın kız kardeşi Sofia ile evliliğidir. Ayrıca Kral, Almanya'nın savaşı kazanma ihtimalini daha yüksek görmüştür. Gürhan Yellice, 'Birinci Dünya Savaşı ve Yunanistan: Çanakkale'den Milli Bölünmeye', *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C. XVI, S. 32, 2016, s. 211, 215.
- 5 Bu uğraşların detaylı bir incelemesi için bkz. Yellice, 'Birinci Dünya Savaşı ve...', s. 216-233
- 6 Yellice, "Megali İdea mı Mare Nostrum mu?...", s. 179.
- 7 Pallis, *a.g.e.*, s. 36; Yellice, 'Birinci Dünya Savaşı ve...', s. 233.
- 8 Pallis, *a.g.e.*, s. 36-37; Yellice, "Megali İdea mı Mare Nostrum mu?...", s. 179; Seçil Akgün, 'Yunanistan'da Kurtuluş Savaşı'nı İzleyen Gelişmeler', *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C.1, S.3, 1993, s. 11; Hatice Yıldırım, "Türk Basımına Göre Venizelos'un 1920 Seçimlerini Kaybetmesi ve Yankıları", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C. XX, S.41, 2020, s. 512.
- 9 *Papers Relating to the Foreign Relations of the United States, The Paris Peace Conference, 1919*. Ed. J.V. Fuller, C. III, United States Government Printing Office, Washington, 1943, s. 861-875; Salim Gökçen, *Türkiye'de Rum-Yunan Vahşet ve Terörü*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2010; Yellice, "Megali İdea mı Mare Nostrum mu?...", s. 184.

Diğer taraftan, Mütarekeyi müteakip İzmir ve civarı başta olmak üzere yerel Rumlarla işbirliği yapılmış ve işgal zemini hazırlanmaya başlanmıştır. Yunan Kızılhaç Cemiyeti¹⁰ bu işbirliğinde önemli bir rol oynamıştır. Hem nüfusu artırma hem de çatışmak için çeteci sağlamak amacıyla Rumların dışarıdan Anadolu'ya sokulmasında cemiyetin heyetleri ve gemileri kullanılmış, doktor unvanı altında bu çetecileri yetiştirecek Yunan subaylar getirilmiştir. Ayrıca, çetelerin ve diğer Yunan-Rum kuvvetlerin kullanması için Kızılhaç tarafından malzeme adı altında silah ve cephane Anadolu'ya kaçırılmıştır. Kızılhaç hastaneleri, Anadolu'ya sokulan Rumların eğitilip, çeteci olarak örgütlenmesinde kiliseler ve metropolithanelerle beraber merkez olarak kullanılmışlardır. Bunun yanında Kızılhaç Yunan propagandasının yapılması için de önemli bir alet olmuştur.

Değinilmesi gereken önemli bir nokta vardır; her ne kadar Yunan Kızılhaç zararlı faaliyetlerde bulunmuşsa da, yararlı hiç bir faaliyette bulunmadığını öne sürmek fazla öznel bir yaklaşım olur. Mütareke Dönemi'nde Osmanlı Devleti birçok bölgede sağlık hizmetinde ve muhtaçlara yardım yetiştirmede imkânların el vermemesi nedeniyle yetersiz kalmıştır. Bu durumda birçok yurtdışı menşeli vakıf veya cemiyet Anadolu'ya gelmişlerdir. Kendi çıkarları doğrultusunda da olsa halka yardımlarda bulunmuşlardır. Yunan Kızılhaç¹¹ da bu cemiyetlerden biri olmuştur. Birçok yerde ihtiyacı olanlara sağlık hizmeti vermişler ve ihtiyaç sahiplerine yardım etmişlerdir. Mart 1922 tarihine kadar Yunan Kızılhaç tarafından Anadolu ve Trakya'da 21 hastane kurulmuş, 300.000 üzerinde hasta tedavi edilmiştir¹². Ne var ki bu makalenin konusu cemiyetin daha çok üzerinde durduğu ve daha fazla mesai harcadığı zararlı faaliyetleridir. Varoluş maksadı insani yardım olan bu cemiyet, Trakya ve Anadolu'da asıl amacından ziyade askeri ve siyasal amaçlar için kullanılmıştır.

Bu makalenin amacı, Mondros Mütarekesi'nden sonra ortaya çıkan Rum-Yunan işbirliğinin önemli bir ayağını ve Yunanlıların Batı Anadolu, Trakya ve Karadeniz bölgelerinde Osmanlı Devleti aleyhine yaptığı çetecilik, silah kaçakçılığı ve propaganda gibi eylemlerinde Yunan Kızılhaç Cemiyeti'nin sahip olduğu payı ortaya koymaktır. Sağlık ve yardım adı altında yapılan faaliyetlerin siyasal amaçlar uğruna nasıl çarpıtıldığı incelenmiş ve Yunan Kızılhaç aracılığı ile yapılan mezkûr faaliyetler tahlil edilmeye çalışılmıştır. Osmanlı Hükümeti ile memur ve askerlerin aldığı bazı tedbirlere değinilmişse de, bu makalede materyal yetersizliğinden dolayı Yunan Kızılhaç'ının yapmış olduğu faaliyetlere karşı Türk tarafının tam olarak ne gibi önlemler aldığı noktasını ayrıntılı incelenememiştir.

10 Bahse konu dönemde Osmanlıca adı "Salib-i Ahmer" olan cemiyet, bu çalışmada günümüz adıyla "Kızılhaç" olarak kullanılmıştır.

11 Cemiyet 10 Haziran 1877 tarihinde kurulmuş ve Uluslararası Kızılhaç Komitesi tarafından tanınmıştır. <http://www.redcross.gr/default.asp?pid=138&la=2>, (Erişim tarihi: 07.05.2020)

12 İsmail Ediz, *Diplomasi ve Savaş: İngiliz Belgelerinde Batı Anadolu'da Yunan İşgali (1919-1922)*, Atatürk Araştırmaları Merkezi Yayınları, Ankara, 2015, s. 343.

Bu çalışmanın ana kaynakları Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi ile Genelkurmay Başkanlığı Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Arşivi olmuştur. Söz konusu arşivlerden konu için son derece önemli olan Osmanlı memurları ile yetkililerinin şikâyet, rapor ve istihbarat gibi içerikleri ihtiva eden belgelere ulaşılmıştır. Ayrıca Kızılay arşivinden temin edilen belgeler Hilal-i Ahmer cephesinden meseleye yaklaşma bakımından yararlı olmuşlardır. Genelkurmay Basımevinin yayımladığı “Arşiv Belgeleriyle Rum Faaliyetleri” kitabı da elde edilemeyen bazı Atase Arşivi belgelerine ulaşmak için kullanılmıştır.

Çalışmada, ikincil kaynak olarak ise makale ve kitaplar kullanılmıştır. Makalelerden ikisi doğrudan konu ile alakalı olarak kaleme alınmıştır. Mesut Çapa'nın “Anadolu'da Yunan Kızılhaç'ının Faaliyetleri (1919-1920)” makalesinde sadece Anadolu'daki faaliyetler ele alınmış, ayrıca Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi belgelerine yer verilmemiştir. Ayhan Sekili'nin yazmış olduğu “Yunan Salib-i Ahmer Cemiyeti'nin Trakya'daki Faaliyetleri” adlı makalede ise sadece Trakya Bölgesine değinilmiş ve yine kullanılan birincil kaynaklar nispeten kısıtlı kalmıştır. Bunların yanında bölgesel Yunan faaliyetlerini ele alan Mustafa Turan'ın, “İzmir'in İşgalinden Önce Anadolu'da Rum Taşkınlıkları ve Tedbirler”, Selçuk Ural'ın “Mütareke Dönemi'nde Pontus Devleti Kurmaya Yönelik Çalışmalar ve Alınan Karşı Önlemler”, Bayram Bayraktar'ın “Mütareke'de Yunanistan'ın Ayvalık Politikası”, Pelin İskender Kılıç'ın “Samsun ve Çevresinde Pontus Çetelerinin Faaliyetleri ve Hükümetin Uygulamaları”, Süleyman Tekir'in “Yunan İşgali Öncesi İzmir ve Çevresinde Rum Faaliyetleri” Bayram Akça'nın “Milli Mücadele Dönemi'nde Fethiye” gibi makalelerden yararlanılmıştır. Ayrıca Nilüfer Erdem'in “Yunan Tarihçiliğinin Gözüyle Yunan Harekâtı (1919-1923)” kitabı Yunanlıların gözünden, Gotthard Jaeschke'in “Kurtuluş Savaşı ile İlgili İngiliz Belgeleri” isimli çalışması ise İngilizlerin gözünden meseleye bakılması konusunda yararlı olmuşlardır. Bunun yanı sıra söz konusu dönemde Yunan Kızılhaç'ının faaliyetlerine tanıklık etmiş olan Celal Bayar, Ali Çetinkaya, M. Kamil Dursun, Bezmi Nusret Kaygusuz ve Hüsamettin Ertürk gibi şahısların hatıratları da olayları birinci ağızdan anlatmaları bakımından önemli olmuşlardır. Bu eserlerin yanı sıra birçok kitap, tez ve makaleden faydalanılmıştır.

Makale üç ana bölüme ayrılacaktır. İlk bölümde, Yunan Kızılhaç Cemiyeti'nin faaliyetlerinin en yoğun olduğu Batı Anadolu Bölgesi İzmir, Ayvalık, Fethiye ve diğer şehirler olmak üzere dört ara başlıkta ele alınacaktır. İkinci bölümde cemiyetin Trakya Bölgesindeki faaliyetleri ve üçüncü bölümde ise Karadeniz Bölgesinde yapılan faaliyetleri detaylandırılıp, örneklerle incelenecektir.

1. Yunan Kızılhaç Cemiyeti'nin Batı Anadolu'daki Faaliyetleri

1.a. İzmir

Batı Anadolu ve bilhassa İzmir şehri, Yunan işgalinin ve Yunan emellerinin en önemli odak noktası olduğu için Yunan Kızılhaç'ının da en ciddi faaliyet sahası olmuştur. Savaştan önce ve savaş sırasında başta Yunanistan olmak üzere çeşitli ülkelere göç eden veya askerlikten firar eden birçok yerli Rum, Kızılhaç adı altında bu bölgeye geri dönmüştür. Özellikle Yunan işgali öncesi burada devlet ve halk aleyhindeki çalışmalarda Kızılhaç Cemiyeti önemli bir yer tutmaktadır. Kızılhaç sandıkları içinde sokulan silah ve cephanelerle teçhizatlanmış ve Kızılhaç subayı olarak gelen kişiler tarafından da eğitilmişlerdir. Nitekim cemiyetin başhekimi olan Çunukas, İzmir'in Yunanlılarca işgalinden sonra görüştüğü ilk kişilerden biri olmuştur¹³.

İlk olarak 1918 yılının son günlerinde İtilaf Devletlerin savaş gemilerinden oluşan karma bir donanma içerisinde iki Yunan savaş gemisi ile beraber bir de Kızılhaç gemisi İzmir körfezine gelmiştir¹⁴. 1919 yılının başından itibaren ise cemiyet şehirde kendini göstermeye başlamıştır. Bu yılın ilk günlerinde çıkan Rumca gazetelerde, Yunan Kızılhaç'ına mensup heyetlerin Anadolu'ya gelerek şehir ve kasabalarda şube ve hastane kurulması yönünde tetkiklerde bulunacaklarına dair haberler çıkmıştır¹⁵.

20 Ocak 1919 tarihinde *Amfitrini* adlı Yunan Kızılhaç'ına ait hastane gemisi, Doktor Çunukas liderliğinde bir heyeti İzmir Limanı'na getirmiştir. Şehrin üç farklı konumuna dispanserler açılmıştır¹⁶. Gemideki doktorlar metropolithane merkezi olan Aya Fotini Kilisesine yerleşmişler ve kiliseye Yunan bayrağı çekmişlerdir. Bunun yanında beraberinde getirdikleri sandıkların içinde de silah, cephane ve Yunan askerî üniformaları taşımışlardır¹⁷. Gemi 26 Ocak'ta da İzmir'i terk ederken¹⁸ heyet burada kalmaya devam etmiştir. Bu

13 Nilüfer Erdem, *Yunan Tarihçiliğinin Gözüyle Yunan Harekâtı (1919-1923)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, 2009, s. 143.

14 Mustafa Turan, "İzmir'in İşgalinden Önce Anadolu'da Rum Taşkınlıkları ve Tedbirler", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, C. II, S. 6, 1990, s. 351.

15 Seçil Karal Akgün ve Murat Uluğtekin, *Hilal-i Ahmer'den Kızılhaç'a*, TDV Yayınları, Ankara, 2002, s. 250; Ali Güler, *İşgal Yıllarında Yunan Gizli Teşkilatları*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1988, s. 47; Ali Güler, *Yunan-Rum Terörü*, Emre Yayınları, İstanbul, 2003, s. 102.

16 Gotthard Jaeschke, *Kurtuluş Savaşı ile İlgili İngiliz Belgeleri*, TTK Yayınları, Üçüncü Baskı, Ankara, 2011, s. 65; Nurdoğan Taçalan, *Ege'de Kurtuluş Savaşı Başlarken*, Milliyet Yayınları, İkinci Baskı, İstanbul, 1971, s. 170; Süleyman Tekir, "Yunan İşgali Öncesi İzmir ve Çevresinde Rum Faaliyetleri", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, S. 19, 2019, s. 43.

17 Genelkurmay Başkanlığı Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Arşivi (ATASE), *İstiklal Harbi Kataloğu (İSH)*, Kutu: 11, Gömlek: 10. 17. Kolordu Kumandanlığı tarafından Harbiye Nezaretine gönderilen 27 Ocak 1919 tarihli telgrafname; Stanford J. Shaw, *From Empire To Republic: The Turkish War Of National Liberation 1918-1923 A Documentary Study*, C. II, TTK Yayınları, Ankara, 2000, s. 475; Bilge Umar, *İzmir'de Yunanlıların Son Günleri*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1974, s. 48.

18 ATASE, *İSH*, Kutu: 37, Gömlek: 18. 17. Kolordu Kumandanlığı tarafından Harbiye Nezaretine gönderilen telgrafname. Burada da vapurla kıyafet ve silah kaçırıldığı belirtilmiştir.

günlerde İzmir'de bulunan Celal Bayar da hatıratında bu konuya değinmiş ve kendisini ziyaret eden ve Amfitrini'de gemici olarak çalışan iki Girit Türkü'nün de anlattıklarını şöyle aktarmıştır:¹⁹

“... Gemi uzun hazırlıklardan sonra yola çıkmış. İçinde doktor, hasta bakıcı, ilaç varmış. Bu işin açık tarafı imiş. Bunlardan başka, vaktiyle Türkiye'den kaçmış Yunan, İngiliz ordularında askerlik etmiş elebaşlarıyla komiteciler de gelmişler. Kızılhaç memurları arasında Yunan subayları da varmış. İlaç sandıkları, sıhhi eşya arasında silah ve komite elbiseleri de gizlenmiş... Gemi Pire Limanı'ndan ilerleyip Türk sularına girdiği zaman (Rumların) hepsi güvertede toplanmışlar, dini bir şükran ayini yapmışlar... Bu kısa malumat her şeyi aydınlatmıştı. Yunan Kızılhaç gemisi memleketimize şefkat namı altında felaket naklediyordu... Sonradan öğrendik; Yunanistan'dan gelen heyeti Hrisostomos, Metropolithane'de takdis eylemiş, şereflerine bir kabul resmi yapılmış, büyük bir Rum kalabalığı önünde heyecanlı nutuklarla Yunan hülyasının gerçekleşmekte olduğu anlatılmış.”

Burada bahsedilen Hrisostomos'a da ayrı bir parantez açmak gerekir. 1919 yılında İzmir Metropoliti²⁰ olan bu şahıs, bölgedeki Yunanistan lehine propaganda faaliyeti yürüten önde gelen kişilerden biriydi. Bu nedenle Yunan Kızılhaçı ile de sıkı temasları olmuştur. Hrisostomos'un Osmanlı Devleti aleyhindeki faaliyetleri daha eski tarihlere dayanmaktadır. 1906 yılında, o sırada Drama Rum Metropoliti olan Hrisostomos, Atina'da Rum Komitesi üyeleri ile görüşmüş²¹, evini Rum çetecilere açarak onlara yardım ettiği, yaralı olanlara tedavi imkânı sağladığı²² ve çetelere silah temin ettiği anlaşılmış fakat hakkında kanuni işlem yapmaya yetecek kadar kanıt bulunamamıştır²³. 1910 yılında ise İzmir Metropoliti'nin ölmesi üzerine Rum Patriki Yovakim, Hrisostomos'u İzmir Metropoliti yapmak istemiştir. Bahsi geçen çalışmalarından dolayı Osmanlı Devleti buna taraftar olmasa da, Patrik ve İtilaf temsilcilerinin görevinin sadece dinî olacağı ısrarı üzerine Hrisostomos Simirnis Kalafatis İzmir Metropoliti olmuştur²⁴. Metropolitliği sırasında izinsiz miting yapmak ve Rum okullarındaki öğrencilere Yunan marşlarını zorla okutmak gibi eylemleri Babıali'nin tepkisini çekmiştir²⁵.

19 Celal Bayar, *Ben de Yazdım*, C. V, Sabah Kitapları Yayınları, İstanbul, s. 134-135.

20 Başpiskopos makamında olan metropolitler, Hristiyanlıkta bir bölge veya vilayetin din işlerine başkanlık eden din adamlarıdır. Hikmet Yavuz Ercan, “Fener ve Türk Ortodoks Patrikhanesi”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. V, S. 8, 1967, s. 417 dipnot.

21 Türkiye Cumhurbaşkanlığı Deolet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA). Teftişat-ı Rumeli Evrakı (TFR). *Selanik Evrakı (I. SL)*. 107.10654. Sadaret tarafından Selanik Vilayetine gönderilen 22 Mayıs 1906 tarihli yazı.

22 BOA. TFR. *Jandarma Müşiriyet ve Kumandanlık Evrakı (I. AS)*. 38.3711/4. Siroz Mutasarrıflığı tarafından Rumeli Umum Müfettişliği'ne gönderilen 20 Ağustos 1906 tarihli yazı.

23 BOA. TFR. *I. SL*. 125.12405/2. Siroz Mutasarrıflığı tarafından Rumeli Umum Müfettişliği'ne gönderilen 28 Ekim 1906 tarihli yazı.

24 Shaw, a.g.e., s. 474; Bülent Atalay, “İşgal Döneminde İzmir Metropoliti Hrisostomos”, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. XI, S. 1, 2009, s. 34.

25 Salih İnci, “Türk-Yunan Siyasi İlişkilerinde Azınlıkların Dini Kurumları Meselesi (Patrikhane Örneği)”, *Balkan Araştırmaları Dergisi*, C. I, S. 2, 2010, s. 74-75.

Hrisostomos, 1914 yılının Ağustos ayında, Osmanlı Devleti'nin aleyhinde yaptığı çalışmalar nedeniyle İzmir Valisi Rahmi Bey²⁶ tarafından şehirden çıkarılmıştır²⁷. Birinci Dünya Savaşı sırasında siyasi faaliyetlerine İstanbul'da devam eden Hrisostomos, Mondros Mütarekesi'nden sonra 24 Aralık 1918 sabahı İzmir'e gelen ve Rum halkı tarafından büyük gösterişlerle karşılanan Leon adlı Yunan torpido gemisi²⁸ ile metropolit olarak İzmir'e gitmek üzere İstanbul'dan ayrılmıştır²⁹. İzmir'e varınca Kordon'da binlerce Yunanlı ve Rum tarafından karşılanmış³⁰ ve ilk iş olarak Ayafotini Kilisesinde büyük bir ayin düzenlemiştir³¹.

Hrisostomos ilk günlerde İzmir basınında kaleme alınan yazılarda iyimserlikle karşılanmıştır. Fakat kısa süre sonra bu iyimserliğin yanıltıcı olduğu ortaya çıkmıştır. Çünkü Metropolit İzmir'e Ege Bölgesinde düzenlenecek bir planı hayata geçirmek amacıyla gelmiştir³². Bu dönemde metropolithane Yunan Kızılhaçı tarafından İzmir'e kaçak sokulan kişilerin, silahların ve cephanenin saklanması, dağıtılması için başlıca merkez olmuştur. Birçok kilise de aynı görevi görmüştür. Metropolit İzmir'in işgali sırasında da Yunan kuvvetlerinin önüne geçerek askerleri ve Rum halkını kıskırtmış, rıhtımlarda sivil veya asker yüzlerce Türk'ün şehit edilmesinde de başrol oynamıştır³³. Metropolithane tarafından organize edilen izcilik teşkilatına kaydolan Rum gençleri, metropolitin emriyle Türk mahallelerinde şüphelendikleri evi izlemişler ve bu evlerdeki Türk gençlerini takip ve tevkif etmişlerdir³⁴.

18 Şubat 1919 günü de İzmir Limanı'na 300 kızılhaç askeri ve içerisinde ilaç olduğu belirtilen sandıklarla dolu bir Yunan gemisi gelmişti. Bu olayı Hukuk-ı Beşer gazetesi "Anlamıyoruz, burası Salib-i Ahmer'e niçin ihtiyaç hissediyor?" diyerek sorgulamıştır³⁵.

Yunan Kızılhaçı'nın İzmir'de yaptığı en önemli faaliyetlerden biri şehre yardım ve tıbbi eşya sandıkları içerisinde silah ve cephane kaçırmasıdır. Başta Amfitrini Gemisi olmak üzere bölgeye gelen Kızılhaç gemileri ve heyetleri içeriye sandıklar dolusu silah, cephane ve malzeme sokmuş, bunlar içerideki

26 Rahmi Arslan, 29.9.1913 - 13.10.1917 arası valilik görevinde bulunmuş ve 7 Temmuz 1947'de İstanbul'da hayatını kaybetmiştir.

27 M. Kamil Dursun, *İzmir Hatıraları*, Akademik Kitabevi, İzmir, 1994, s. 83.

28 Erdem, *a.g.t.*, s. 142; Bayar, *a.g.e.*, s. 133.

29 BOA. *Dâhiliye (DH). Şifre Kalemi (ŞFR)*. 94.246. Dâhiliye Nezareti tarafından Aydın Vilayetine gönderilen 26 Aralık 1918 tarihli yazı.

30 Dursun, *a.g.e.*, s. 95; Ramazan Erhan Güllü, *Türkiye'de Gayrimüslimlerin Yönetimi*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2018, s. 319 dipnot.

31 Bayar, *a.g.e.*, s. 152.

32 Taçalan, *a.g.e.*, ss. 161-162.

33 Hüsametdin Ertürk, *İki Devrin Perde Arkası*, Haz. Samih Nafiz Tansu, İlgi Kültür Sanat Yayınları, İstanbul, 2011, s. 346; Dursun, *a.g.e.*, s. 95; Salim Gökçen, "Milli Mücadele Döneminde Yunanistan'ın Türkiye'deki Örgütlenme Faaliyetleri ve Rum Patrikhanesi", *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi (Ctad)*, S. 27, 2018, s. 63.

34 Dursun, *a.g.e.*, s. 98.

35 Taçalan, *a.g.e.*, s. 175.

Rum ve Yunan çetelerine dağıtılmışlardır³⁶. Çeteler de bu silahlarla Müslüman halka saldırmış, eşkıyalık yapmış ve karışıklık çıkarmışlardır.

Yunan Kızılhaçı dışarıdan sadece silah ve cephane sokulmak için kullanılmamış, çeteci faaliyetlerin yürütülmesi ve teşkilatlanmasında da bu cemiyetten yararlanılmıştı. İzmir ve çevresinde Kızılhaç ve izcilik isimleri altında yerli Rumlardan gizlice çeteler kurulmuştur³⁷. Ayrıca İzmir'de bir Kızılhaç Rum hastanesi tesis edilmiş ve gureba hastanesinde de bir poliklinik açılmıştır³⁸. Yüz yataklı bu hastane için elli doktor, yetmiş beş hasta bakıcı ve yüzden fazla hizmetlinin getirilmesi, bunların sadece sağlık faaliyetleri için gelmediğinin kanıtıdır. Zaten bu elli doktordan sadece beşinin doktor olduğu geri kalanının Yunan subayları olduğu anlaşılmaktadır³⁹. Aydın Valisi Nureddin Paşa, Kızılhaçın görülmeyen faaliyetlerine karşı jandarma desteği istemesinin yanı sıra göz önünde olan sözde sağlık hizmeti amacı taşıyan bu faaliyetleri için de bölgeye Kızılay desteği istemiş ve Sıhhiye müdüriyetinden yeteri kadar doktor, maddi destek ve bütün malzemeleriyle beraber yirmi yataklı bir Kızılay heyeti gönderilmesini talep etmiştir⁴⁰.

Aynı günlerde, İzmir'deki Sıhhiye Müfettişi Ali Ağâh Bey tarafından Dâhiliye Nezaretine gönderilen başka bir telgrafnamede de İzmir'e yaklaşık yirmi kişilik bir Yunan Kızılhaç Heyeti'nin geldiği ve bunların çoğunun aslında Yunan subayı olduğu, sıhhi araç-gereç adı altında silah ve cephane getirdikleri ve burada teşkilatlanma yapacakları haber verilmiştir. Bölgedeki sağlık sorunlarını bahane göstererek yapılan ve propaganda aracı olarak kullanılan Kızılhaç yardım faaliyetlerine karşı Ali Ağâh Bey de Nureddin Paşa gibi buraya bir Hilal-i Ahmer yani Kızılay heyeti istemiştir⁴¹. Bu taleplerin üzerine Sıhhiye Müdüriyeti Hilal-i Ahmer (Kızılay) Cemiyeti'ne başvurmuştur. Cemiyetin faaliyet alanlarının her ne kadar savaştan veya semavi afetlerden zarar görmüş yerler olduğu biliniyorsa da, sağlık durumu perişan olan bölge halkının Yunan Kızılhaç'ının kucağına düşeceği düşüncesiyle bölgeye merkezden bir Kızılay

36 *Kızılay Arşivi*, 194. 15. Hukuk-ı Beşer Gazetesi Müdürü Avni Muhyiddin Bey tarafından Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti'ne gönderilen 28 Mart 1919 tarihli telgrafname; Bezmi Nusret Kaygusuz, *Bir Roman Gibi*, İzmir BB Kent Kitaplığı, İzmir, 1955, s. 159; Haydar Rüştü Öktem, *Mütareke ve İşgal Anıları*, Haz. Zeki Arıkan, TTK Yayınları, Ankara, 1991, s. 55; Ertürk, *a.g.e.*, s. 345.

37 *BOA. DH. ŞFR. 615.34*. Aydın Valisi Nureddin Paşa tarafından Dâhiliye Nezaretine gönderilen 13 Şubat 1919 tarihli telgrafname; Celal Bayar da Birinci Dünya Savaşı sırasında Anadolu'dan kaçan Rum gençlerinin geri gelmelerinde ve örgütlenmelerinde Yunan Kızılhaç'ından faydalandığını belirtmiştir. Bayar, *a.g.e.*, s. 136.

38 *BOA. DH. ŞFR. 614.84*. Aydın Valisi Nureddin Paşa tarafından Sıhhiye Müdüriyetine gönderilen 10 Şubat 1919 tarihli telgrafname.

39 *Kızılay Arşivi*, 194.15. Hukuk-ı Beşer Gazetesi Müdürü Avni Muhyiddin Bey tarafından Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti'ne gönderilen 28 Mart 1919 tarihli telgrafname.

40 *BOA. DH. ŞFR. 614.84*. Aydın Valisi Nureddin Paşa tarafından Sıhhiye Müdüriyetine gönderilen 10 Şubat 1919 tarihli telgrafname.

41 *BOA. DH. ŞFR. 615.45*. İzmir Sıhhiye Müfettişi Ali Ağâh Bey tarafından Dâhiliye Nezaretine gönderilen 14 Şubat 1919 tarihli telgrafname.

heyeti istenmiştir⁴². Bunun mümkün olmaması durumunda ise bölgede yer alan Kızılay şubesinin teşvik edilmesi, bu şube tarafından toplanan ve toplanacak yardımlarla vilayet sıhhiye müdürü tarafından yapılacak olan ve fakirlere ücretsiz tedavi amacı güden sıhhiye teşkilatına yardım edilmesi talep edilmiştir⁴³.

Nureddin Paşa İtilaf Devletleri temsilcilerine de Yunan Kızılhaçı'nın faaliyetlerine yönelik şikayette bulunmuştur. 20 Şubat 1919'da Vali Nureddin Paşa ile İzmir'de bulunan İtilaf Devletleri temsilcileri arasında bir toplantı yapılmıştır. Paşa temsilcilere İzmir'de Yunan Kızılhaçı adıyla silah ve cephane sokulduğunu, yerli Rumlardan silahlı çeteler kurulduğunu, buradaki Yunanlı memurların da cemiyete yardım ettiğini belirtmiş ve bu halin Türklerle Rumlar arasında çatışmalara sebep olacağını üzerinde durulmuştur⁴⁴. Buna karşın temsilcilerin polis ve jandarmanın takviyesini istemeleri üzerine, Nureddin Paşa "Yunan siyasi mümessili (*Albay Mavroudis*)⁴⁵ ile Kızılhaçın ve denizcilerin ve diğer Yunan kıskırtıcıların tahrik ve propagandalarına imkân bırakılmayacak olursa hiçbir fîli yardıma ihtiyaç kalmayacaktır." diyerek tepkisini dile getirmiştir⁴⁶. Tabii bu istek kabul edilmemiştir⁴⁷. Aynı gün Vali, sıhhiye vazifesinden çok propaganda faaliyeti yapan Yunan Kızılhaçı'na karşı tedbir yerine doğrudan cemiyetin İzmir'den uzaklaştırılmasını talep etmiştir⁴⁸.

Mart 1919'da Nureddin Paşa'nın hem Aydın Valiliği hem de 17. Kolordu Kumandanlığı görevlerinden alınması Yunan teşkilatlanmasının işine yaramıştır. Paşanın yerine Aydın Valiliğine atanan Ahmet İzzet Bey, Kızılhaç gibi Yunan teşkilatlarından ziyade Türk Ocağı ve İttihat Terakki gibi yapılanmaları hedefine almıştı⁴⁹. Kolordu Kumandanlığına atanan Ali Nadir Paşa da selefine göre Yunan-Rum faaliyetlerine karşı daha etkisiz kalmıştır. Bu dönemde Yunan Kızılhaçı Nureddin Paşa'nın valilik ve kumandanlık dönemine göre daha rahat hareket edebilmiştir.

42 *Kızılay Arşivi*, 645.101/1. Sıhhiye Müdüriyeti'nden Hilal-i Ahmer Cemiyeti Riyasetine gönderilen 18 Şubat 1919 tarihli yazı.

43 *Kızılay Arşivi*, 645.101. Sıhhiye Müdürü Adnan Bey tarafından Hilal-i Ahmer Cemiyeti Riyasetine gönderilen 8 Mart 1919 tarihli telgrafname. Bazı faaliyetlerin olması ile beraber bölgeye bir Kızılay heyeti "Beşinci İmdad-ı Sıhhi Heyeti" adıyla ancak Eylül 1919 tarihinde gelebilmiştir. *Mili Mücadele'de Hilal-i Ahmer: TBMM'nin Teşkilinden Sakarya Zaferi'ne Kadar İcraat Raporu* (23 Nisan 1920-23 Eylül 1923), Haz. İsmail Hacıfettahoğlu, Türk Kızılay Derneği Yayınları, Ankara, 2007, s. 54.

44 *ATASE, İSH, Kutu: 84, Gömlek: 30*. 2. Ordu Müfettişliği tarafından Harbiye Nezaretine gönderilen 20 Şubat 1919 tarihli telgrafname.

45 Averoff gemisinin kaptanı olan Mavroudis gerçekten de Yunan propagandası için önemli bir şahıstı. Onun aracılığıyla İzmir'e gönderilen talimatlarla tüm Yunan örgütlerine propaganda yapmaları emirleri verilmişti. Yellice, "Megali İdea mı Mare Nostrum mu?...", s. 190; Ayrıca Mavroudis 26 Mart 1919 tarihinde İstanbul'daki Yüksek Komiser vasıtasıyla İngiltere'den İzmir, Urla, Manisa ve Makri'de yeni Yunan Kızılhaç şubeleri kurulmasına müsaade edilmesini istemiş fakat bu şubelerin Müslüman halkı haddinden fazla tahrik edebileceği düşüncesiyle bu talep reddedilmiştir. Jaeschke, *a.g.e.*, ss. 67-68.

46 Jaeschke, *a.g.e.*, s. 65.

47 Jaeschke, *a.g.e.*, s. 67.

48 *BOA. DH. ŞFR. 616.88*. Aydın Valisi Nureddin Paşa tarafından Dâhiliye Nezaretine gönderilen 20 Şubat 1919 tarihli telgrafname.

49 Tekir, *a.g.m.*, ss. 45-46.

Yunan Kızılhaç'ının bir diğer amacı da Müslüman halkı tahrik etmek olmuştur. Karadeniz ve Trakya'da da aynı stratejiyi yürüten Yunanlılar böylece bölgede Müslüman halkın tepkisini bahane gösterip, Mondros Anlaşmasının 7. Maddesini⁵⁰ uygulayıp, işgallere zemin hazırlamayı hedeflemişlerdir. Örneğin, 2 Mart 1919'da İslahat gazetesinde yayınlanan Mahmut Tahir'ül Mevlevi'nin yazısına göre İzmir Rum Hastanesine Kızılhaç adı altında Yunan bandırası çekilmiştir. Normal olarak bu durum bölgedeki Müslüman halktan tepki çekmiştir. Ayrıca yazıda Yunan Kızılhaç'ının "*Millet-i Osmaniye'de mevki-i siyasi ve içtimaiye gayet muzır*" olarak betimlenmesi, cemiyetin zararlı faaliyetlerinin sadece devlet görevlileri tarafından değil, kamuoyu tarafından da bilindiğini göstermektedir⁵¹.

Yunan Kızılhaç Yerli Rum halkı sadece çeteci faaliyetlerde kullanmamıştır. Bölgede karışıklık çıkarmak ve yine Müslüman halkı tahrik etmek amaçlarıyla Rum halk tarafından yapılan gösterilerin meydana gelmesinde de cemiyet önemli bir rol oynamıştır. Başta Amfitrini Gemisi'nin gelmesiyle başlayan gösteriler olmak üzere Yunan Kızılhaç gemilerinin ve heyetlerinin gittikleri bölgelerde yerli Rumların gösteriler yapıp olaylar çıkarmaları tesadüf değildi⁵². Daha sonra görüleceği üzere aynı gerçek Trakya ve Karadeniz bölgeleri için de geçerli olmuştur.

Şubat 1919 itibarıyla Yunan Kızılhaç tarafından İzmir'e sıhhiye otomobilleri dahi getirilmiştir. Kızılhaç hastanesindeki doktorlar, hastaneye gelen Rumları çok iyi şekilde karşılamışlardı. Tedavilerden sonra hastalardan herhangi bir para talep edilmemiştir. Osmanlı Devleti'nin sağlık hizmetinin sıkıntıları içerisinde bu karşılıksız ve düzgün hizmet ile yerli Rumlar arasında iyi bir propaganda ortamı oluşturulmuştur⁵³.

İzmir'in Yunanlılar tarafından işgaline kadar geçen sürede Kızılhaçın yaptığı faaliyetler o derece büyümüş ve önemli bir yer tutmuştur ki, bölgede bulunan 17. Kolordu Kumandanı Ali Nadir Paşa, 14 Mayıs 1919'da, Amiral Calthorpe'nin İzmir İşgali notasını almadan önce Harbiye Nezaretine gönderdiği telgrafta Yunan Kızılhaç'ının el altından yerli Rumlarla teşkil ettiği ve silahlandığı kuvvetlerin İzmir'i işgal etme ihtimalinden bahsetmiştir⁵⁴. Aynı düşüncenin halk arasında da tezahürlerinin olduğu ve benzer söylentilerin çıktığı anlaşılmaktadır⁵⁵.

50 Madde 7- Müttefikler emniyetlerini tehdit edecek vaziyet zuhurunda herhangi sevkulceyi noktasını işgal hakkını haiz olacaklardır. Nihat Erin, *Devletlerarası Hukuk ve Siyasi Tarih Metinleri*, C. I, TTK Basımevi, Ankara, 1953, s. 520-521.

51 Zeki Arıkan, *Mütareke ve İşgal Dönemi İzmir Basını (30 Ekim 1918- 8 Eylül 1922)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 1989, ss. 216-217.

52 *Arşiv Belgeleriyle Rum Faaliyetleri (1918-1922)*, C. I. Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2009, s.11; *Kızılhaç Arşivi*, 194. 15. Hukuk-ı Beşer Gazetesi Müdürü Avni Muhyiddin Bey tarafından Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti'ne gönderilen 28 Mart 1919 tarihli telgrafname.

53 BOA. DH. ŞFR. 614.84. Aydın Valisi Nureddin Paşa tarafından Sıhhiye Müdüriyetine gönderilen 10 Şubat 1919 tarihli telgrafname; Tekir, *a.g.m.*, s. 45.

54 *Türk İstiklal Harbi*, C. II, 1. Kısım, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1994, s. 35-36; Erdem, *a.g.t.*, s. 154.

55 Mustafa Turan, *Yunan Mezalimi: İzmir, Aydın, Manisa, Denizli (1919-1923)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Üçüncü Baskı, Ankara, 2014, s. 41

Son olarak özellikle değinilmek istenen, konu hakkında yazılmış iki rapordur. Uzunlukları dörder sayfa olan raporlar aslında Yunan Kızılhaçı'nın aylardır İzmir'de yaptığı faaliyetlerin bir özeti niteliğindedirler.

Birincisi, İzmir Polis Müfettişi Azmi Bey'in Dâhiliye Nezareti'ne takdim etmek üzere yazdığı rapordur⁵⁶. Daha önce Şubat ve Mart ayları için de birer rapor yazdığı anlaşılan Azmi Bey, Nisan ayı için yazdığı bu raporun neredeyse yarısını Yunan Kızılhaç Cemiyetinin bu güne kadarki faaliyetleri ile diğer Yunan-Rum örgüt ve şahıslarla yaptığı işbirliğine ayırmıştır.

Rapora göre, Yunan Kızılhaç Cemiyetinin İzmir'de yapılanmaya başlaması şehre gelen bir heyet⁵⁷ ile olmuştur. Bu heyet, bir Rum hastanesini Kızılhaç hastanesine çevirerek buraya tıbbi malzeme adı altında silah, elbise ve cephane kaçırmıştı. Bunları aramak isteyen Osmanlı gümrük memurları da Yunan askerleri tarafından tehdit edilmiş veya fiilî olarak müdahale görmüşlerdi. Yunanlılar kızılhaç teşkilatını Aydın, Manisa, Söke, Urla, Antalya gibi şehirlere de genişletmişler ve hastaneler açmışlardı.

Azmi Bey raporunda *Leon* torpidosu üzerinde de durmuştur. *Leon*'un Panos Erkilopolos adındaki ikinci kaptanının Yunanlılar tarafından İzmir Liman Reisi olarak görevlendirildiğini belirtmektedir. Erkilopolos, Rum veya Yunanlı kişilerin sahip olduğu eşyaya veya vasıtalara sahilde uygulanan muamelede yaşanan en küçük bir soruna derhal müdahale etmiştir. Böylece Kızılhaç ile Rum teşkilatlarının limandan istediklerini şehre sokmalarını sağlamaya da çalışmıştır. Vazifesine başladığı ilk günden itibaren gümrük ve emniyet memurlarına en küçük meselede dahi Yunan bahriye askerleri ile beraber saldırgan davranışlarda bulunarak işlerini yapmalarını engelleyen bu şahıs hakkında yapılan siyasi teşebbüsler de herhangi bir netice vermemiştir.

Müfettişe göre aslen Osmanlı vatandaşı olan ama Balkan harbi veya I. Dünya Savaşı'nda Yunanistan'a firar edip Osmanlı Devleti'ne karşı savaşan Rumlar da terhis edildikten sonra tekrar ülke içine Yunan Kızılhaçı vapurlarıyla sokulmuşlardı. Bunun yanında, metropolithane ve Yunan subayları ile beraber yaptıkları propaganda sayesinde İzmir'de ikamet eden Rumları da bu teşkilata ilave eden Yunan Kızılhaç Cemiyeti, hastaneleri vasıtasıyla adeta asker alma şubesi gibi çalışmıştı.

Müfettiş raporunda, İzmir Valisi, Jandarma kumandanı, 17. Kolordu kumandanı gibi Osmanlı yetkililerinin de adeta Yunan Hükümeti'nce tayin edilmiş gibi çalıştıklarını ve Kızılhaç tarafından yapılan bu faaliyetlere müdahale etmediklerini savunmuştur. Büyük miktarda para ve donanmayla desteklenen Yunan Kızılhaç teşkilatının çok iyi çalışması ve bölgedeki memurların buna

56 BOA. EUM. AYŞ. 8.105. İzmir Emniyet Müfettişi Azmi Bey tarafından yazılan 5 Mayıs 1919 tarihli rapor.

57 Azmi Bey'in yazdıklarından anlaşıldığı kadarıyla Leon Torpidosuyla ilgili aynı dönemlerde gelen bu heyet muhtemelen ocak ayında Amfitrini Gemisi ile gelenlerdir.

müdahalede etkisiz kalması sonucu cemiyetin, burada çok güçlendiğini ve böyle giderse daha da güçleneceğini belirlemiştir.

Raporun son bölümünde, bunun engellenmesi için çözümler sunan müfettişe göre İzmir'de, hâlihazırda tesis edilmiş olan Yunan Kızılhaç hastanesi dışında yeni başka hastane kurulmasına izin verilmemesi ve bu hastanenin de ileride imzalanacak barış anlaşmasından sonra ilga edilmesi gerekmektedir. Bunun yanında her ihtimale karşı İzmir'de ve hatta Aydın Vilayetinin tamamında jandarma, polis ve asker kuvvetlerinin çoğaltılmasını talep etmiştir.

İkincisi ise İzmir Gümrük Genel Müdürü Ağâh Bey tarafından yazılan 27 Ekim 1919 tarihli rapordur⁵⁸. Rapor tamamen Yunan Kızılhaç'ının yaptığı faaliyetler üzerine yazılmış ve o güne kadarki olaylar yazanın mesleği gereği çoğunlukla gümrükte yaşananlar açısından anlatılmıştır.

Ağâh Bey raporuna, Paris Barış Konferansı'nda İzmir'in Yunanlılarca işgaline zemin hazırlamak üzere karışıklık çıkarmak için şehre silah ve insan sokulacağına istihbar olunduğundan ve Leon gemisiyle meydana gelen Rumların gösterilerinden başlamıştır. Yunan Kızılhaç tarafından sandıklar içerisinde sokulmak istenen silahları şahsen tespit ettiğini belirten Ağâh Bey, gümrük memurlarının sandıkları arama isteklerine İtilaf Devletleri askerleri ve temsilcileri tarafından engel olduğunu belirtmektedir. Hatta bu nedenle Yunanlı askerleri ve Osmanlı memurları arasında zaman zaman çatışmalar ve kavgalar da meydana gelmiş, gerek İtilaf Devletleri temsilcileri ve askerleri gerek Yunan temsilcileri ve askerleri ile yetki tartışmaları ortaya çıkmıştır.

Ayrıca hasta bakıcı ve doktor namları altında bu mesleklerle alakalı olmayan kişilerin geldiğini belirten Ağâh Bey, buna kanıt olarak da sayıları ve erkek oranı gereğinden çok fazla olan bu kişilerin bir sağlık çalışanına tezat bir şekilde ellerinin nasırlı ve tırnaklarının uzun olduğunu göstermektedir. Sağlık çalışanı olmadığı aşikâr olan bu kişilerin de kişisel eşyaları aratılmamış ve muhtemelen bu eşyalar arasında da silah ve diğer askeri malzemeler taşınmıştır. Söz konusu iddiasını da yanlarında getirdikleri bavulların her birinin üç kişi tarafından zor taşındığını, bununda içlerinde sağlık teçhizatı değil, silahla cephane olduğu çıkarımıyla desteklemiştir. Bu durumlara otorite eksikliğinden dolayı yerel yetkililerce de müdahale edilememiş veya (İtilaf Devletleri temsilcilerince) ettirilmemiştir.

Ağâh Bey raporunun son paragrafında ise durumu şöyle özetlemiştir: *" Ve elhasıl Yunan Salib-i Ahmeri Yunan amel ve makasudunun husulüne son derecede gayret etmiş ve Aydın Vilayeti'nde bir herc u merc husulü için alet olmuşlardır."*

Yunan tarafı ise bu faaliyetlerin yapıldığını reddetmiştir. Venizelos, 12 Nisan 1919 tarihinde ABD Başkanı Woodrow Wilson'a yazdığı Türklerin Batı

58 *Kızılbaş Arşivi*, 194. 25/1-2-3. İzmir Rüşumat Baş Müdürü Ağâh Bey tarafından 27 Ekim 1919 tarihinde yazılan rapor.

Anadolu'da Rumlara kötü davrandığına dair olan mektubunda, Müslümanlar tarafından sakınılan Yunan Kızılhaç Cemiyeti'nin din ve ırk gözetmeksizin halka iyilik yaptığını belirtmiş ve çalışmalarının engellenmemesi için aracılık yapmasını istemiştir⁵⁹. Ayrıca 14 Ekim 1919'da Paris Konferansında yaptığı konuşmada, Şeyhülislam Mustafa Efendi'nin Beynelmül Tahkik Heyeti'ne sunduğu Yunan Kızılhaç hakkındaki düşünceleri de reddetmiştir. Cemiyetin İzmir'e silah sokmadığını savunan Venizelos, sandıkların Osmanlı gümrük memurlarınca kontrol ettirilmemesini kızılhaç cemiyetlerinin bundan muaf olduğu gerekçesiyle meşru göstermeye çalışmıştır⁶⁰.

Sonuç olarak, özellikle İzmir'in işgali öncesi Yunan Kızılhaç Cemiyeti her ne kadar birçok insanî faaliyetlerde bulunsa da siyasi bir alet olarak da kullanılmıştır. Cemiyet öncü bir birlik gibi çalışmış, işgale yer hazırlamada önemli bir araç olmuştur. Yunanistan adına çalışacak birçok kişi bu cemiyet aracılığıyla İzmir'e gelmiştir. Ayrıca Yunan ve Rum çetelerin kullanacağı silah ve teçhizatın taşınmasında kritik bir rol oynamıştır. İşgal sonrası da benzer faaliyetlere devam edilmiştir.

1.b. Ayvalık

Ayvalık şehri İzmir'den sonra Yunan Kızılhaç'ının en önemli faaliyet sahalarından biri olmuştur. İlk Kızılhaç heyeti Ayvalık'a 17 Şubat 1919 tarihinde gelmiştir. Kaptan Kosta'nın emrindeki bir torpido ile gelen heyet ile beraber bir miktar Yunan askeri de karaya çıkmıştır⁶¹.

Ayvalık'ta yeterli sayıda doktor ve sağlık teşkilatı olduğu gibi hiçbir salgın hastalık da mevcut değildi. Hiçbir zaruret olmadığı halde bir Kızılhaç heyetinin gelişi gizli birtakım siyasi hesapları göstermekteydi⁶². Nitekim 17. Kolordu Kumandanlığından Harbiye Nezaretine gönderilen rapordan anlaşıldığı üzere Amiral Calthorpe'nin yardımcısı Yarbay Smith ile gelen bu heyetin teşvikleriyle şehirde taşkınlıklar başlamış, 19 Şubat günü Rumlar hapishaneleri basarak 50-60 kadar mahkûmu serbest bırakmış, birkaç Rum da bir Müslüman'ın evine saldırmış ve İngiliz temsilcisi Yarbay Smith de bunlara göz yumarak, müsamahakâr davranmıştır⁶³. Kızılhaç personeli gibi giyinmiş Yunan

59 İzzet Öztoprak, *Kurtuluş Savaşı ile ilgili Yunan Belgeleri*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 2006, ss. 57-58.

60 Shaw, *a.g.e.*, s. 531.

61 ATASE, İSH, *Kutu: 84, Gömlek: 29. 17. Kolordu Kumandanlığı tarafından Harbiye Nezaretine gönderilen 18 Şubat 1915 tarihli telgrafname; BOA. DH. Emniyeti Umumiye Müdüriyeti (EUM). Ecanib Kalemi (ECB). 36.51/1. Aydın Valisi Nureddin Paşa tarafından Dâhiliye Nezaretine gönderilen 19 Şubat 1919 tarihli telgrafname; Jaeschke, a.g.e., s. 65.*

62 Mesut Çapa, "Anadolu'da Yunan Kızılhaç'ının Faaliyetleri (1919-1920)", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, S. 7, 1992, s. 219.

63 ATASE, İSH, *Kutu: 84, Gömlek: 30. 17. Kolordu Kumandanlığı tarafından Harbiye Nezaretine gönderilen 20 Şubat 1919 tarihli telgrafname; ATASE, İSH, Kutu: 97, Gömlek: 17. 17. Kolordu Kumandanlığı tarafından Harbiye Nezaretine gönderilen 20 Şubat 1919 tarihli telgrafname.*

subayları, şehirdeki Rumlara da kıyafet dağıtmışlardır⁶⁴. Postanede memur olan ve aynı zamanda Ses ve Köylü gazetelerinin muhabirliğini yapan Sansür Ali Bey de o günkü tanık olduğu olayları daha sonra bu gazetelerde yayınlanan imzasız bir mektubunda şöyle anlatmıştır:⁶⁵

“Çoktan beri kemal-i iştihakla beklenen Yunan Salib-i Ahmer heyeti pazartesi günü bir Yunan torpidosuyla Ayvalık Limanı'na geldi. Torpido boğazdan görünür görünmez evvela meclis-i umumi azasından Vasilaki'nin fabrikası düdük çalmak suretiyle resmi istikbale müsaerat ve nihayet bütün fabrika düdükleriyle kilise çanları da buna iştirak ettiler, Kasabadaki umumi cuş-ı huruş şayan-ı temaşa idi.

Vatandaşlarımız: 'Zito Yunanistan, Zito Venizelos' naralarını atarak sahile koşuyorlar, Müslümanların feslerini yırtıyorlar, her türlü hakaretleri mübah görüyorlardı. Bazıları elbiseyle kendisini denize atarak, torpidoyu öpüyordu. Belediye civarına gazinolar arasına, köprübaşına güya alameti-i ilhak olmak üzere Yunan bandıraları asılmıştı. Heyet bu mahşer-i cünun arasında ilerlediği zaman metropolithaneye gidilerek nümayişler yapıldı. Salib-i Ahmer heyeti ile birlikte kaymakam (Yarbay) Mösyö Smith de bulunuyordu. Bu heyette evvelce Osmanlı ordusundan kaçmış ve mahkûm olmuş Ayvalıklı Doktor Mihalaki ile mukaddema Ayvalık'tan alakasını keserek Yunanistan'a gitmiş, eczacı Zaferaki de celb-i enzar-ı dikkat eyliyordu.

Salib-i Ahmer Ayvalık'ta güya sıhhi ve insani hizmetler ifa edecekti. Hâlbuki Ayvalık'ta hükümeti Osmaniye'nin kâfi miktarda doktorları, teşkilat-ı sıhhiyesi mevcut olduğu gibi, hastalık namına da hiçbir şey yoktu. Bu heyet elbette siyasi bir emel ile gelmişti. Kendilerini muhafaza etmek üzere de Ayvalıklılardan maiyetlerin de silahlı yirmi kadar asker bulunuyordu.

Hey'etin ve Yunan torpidosu askerinin çıkarıldığıının ikinci günü metropolithaneye gösterilen lüzum üzerine, başta Ayvalıklı Hacı Kuntu'nun delaleti ve bir Yunan zabitanın refakati ile arkalarına düşen şehirlerden bir cemm-i gafir Müslüman evlerine hücumu ve güya taharriyata başladılar.

Müslüman malları gasp ve yağma ediliyordu. Bu rneyanda tahsildarlardan birisinin hanesinden henüz miktarı anlaşılmayan emval-i miriye de gasp olundu. Meseleden haberdar olan Osman Nuri Bey metropolithaneye müracaat etti. Fakat galeyanın men'inin kabul olmayacağı cevabını aldı, fazla olarak da yağmacıların yanına resmen birer polis tefrik edildi. Hacı Kuntu asıp kesiyor, Yunan hükümetini temsil ediyor. İlan-ı istiklal eyliyordu. Bunun hakkında hiç, hiçbir şey yapılamadı. Rüfekasından ön ayak olanların isimlerini de ayrıca yazacağım. Memurin ve muhacirin-i İslamiye müthiş dakikalar geçirmektedirler. Evlerin tahliyesine, zaptına, yağmaya şiddetle devam ediliyor. Zavallı memurin, ailelerini harice nakil teşebbüsünde bulunuyorsa da sıhhi

64 Mücteba İlgürel, *Milli Mücadele'de Balıkesir Kongreleri*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, İkinci Baskı, İstanbul, 1999, s. 30.

65 Hasan Basri Çantay, *Kara Günler ve İbret Levhaları*, Balıkesir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Balıkesir, 2006, ss. 47-49; Bayram Bayraktar, “Mütareke'de Yunanistan'ın Ayvalık Politikası”, *DEÜ Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C.1, S.1, 1992, ss. 95-97, 103.

vezaifi ifa ile mükellef(!) Salib-i Ahmercilerin. münamaatına maruz kalmakta ve hin-i nakilde bile eşyaları gasp edilmektedir. Hükümet-i mahalliyeye cidden lakayddır.

Müslümanlara yapılan tahkirat ve tecavüzat ve vukuu muhtemel şeni taarruzat karşısında civar köylülere ahalişi galeyana gelmiştir. Gayr-i kabil-i tamir hadisat vukuundan korkulmaktadır. Liva hükümetinin nazar-ı dikkatini celb etmenizi rica ederim."

Ses Gazetesi'nde 27 Şubat'ta yayımlanan bu yazıdan kısa süre sonra gazetenin sahibi Hasan Basri Bey, İtilaf Devletleri Yüksek Komiserliklerince Hükümete bunun gibi yazılar nedeniyle şikâyet edilmiştir⁶⁶. Daha sonra Ses Gazetesinin kapatılmasına ve Hasan Basri Bey'in Divan-ı Harbe verilmesine karar verilmiştir⁶⁷. Fakat Malta'ya sürülmek üzere aranan Basri Bey bulunamamıştır⁶⁸.

Kentte ilk heyetin gelmesi sonucu ortaya çıkan olaylar hala devam ederken, 19 Şubat günü başka bir Yunan Kızılhaç Heyeti ile beraber bu sefer 19 asker ve İngiliz Bahriye Yüzbaşı Dickson gelmiştir. Heyet ilk önce metropolithaneye gitmiştir. Heyeti karşılamak için gelen Rumlar tarafından yapılan gösterilerde bazı olaylar çıkmış ve Müslümanların fesleri zorla alınarak, yere atılmışlardır. Ayrıca bir Rum tabancayla başka bir Rum'u yaralamıştır⁶⁹. Bu heyet daha sonra Rum hastanesine yerleşmiştir⁷⁰. Buradan anlaşıldığı üzere Yunan Kızılhaç'ının varlığı bile İzmir'de olduğu gibi Ayvalık'ta da Osmanlı Devleti ve Müslüman halkın aleyhine olayların meydana gelmesine yetmiştir.

Yaklaşık bir ay sonra Mart ayının ortalarında bir Yunan torpidosuyla Ayvalık'a gelmek isteyen başka bir heyet ise yapacağı siyasi faaliyetler nedeniyle Ayvalık ve civarındaki Müslüman halkı rencide edebilecek olacağı düşüncesiyle mahalli muntika kumandanı tarafından engellenmiştir. Dahası bu gibi heyetlerin, Yunan Kızılhaç subay ve askerlerinin Ayvalık'a girmesinin engellenmesi de Dâhiliye Nezaretinden talep edilmiştir. Fakat bu torpido sahilden ayrılmamıştır⁷¹. İtilaf Devletleri temsilcilerine yapılan şikâyetler üzerine İngiliz temsilcisi olarak Yarbey Dickson bu torpidoyu tetkik etmek üzere tekrar Ayvalık'a gelmiştir. Fakat temsilci Ayvalık'a gelmeden önce torpido

66 BOA. DH. *Kalem-i Mahsus (KMS)*. 50.33/7. Yüksek Komiserler tarafından Sadarete gönderilen 9 Mart 1919 tarihli mektup. Fransızca olan mektupta bulunan üç imzadan ikisi Fransız Yüksek Komiseri Jean Amet ve İtalyan Yüksek Komiseri Carlo Sforza'ya aittir. Üçüncü imza ise İngiliz Yüksek Komiseri Somerset Arthur Gough Calthorpe 'ye ait olup olmadığı anlaşılamamış, kime ait olduğu tespit edilememiştir.

67 BOA. DH. *KMS*. 50.33/5. Dâhiliye Nezareti tarafından Sadarete gönderilen 13 Mart 1919 tarihli yazı. BOA. DH. *KMS*. 50.33/8. Sadaret tarafından Dâhiliye Nezaretine gönderilen 18 Mart 1919 tarihli yazı; BOA. *Meclis-i Vükela Mazbataları (MV)*. 214.100. 15 Mart 1919 tarihli Meclis-i Vükela zabıtnamesi.

68 İlgürel, *a.g.e.*, s. 12.

69 ATASE, İSH, *Kutu: 84, Gömlek: 31*. 17. Kolordu Kumandanlığı tarafından Harbiye Nezaretine gönderilen 22 Şubat 1915 tarihli telgrafname.

70 BOA. DH. *EUM*. 6.ŞB(6. Şube). 49.72. Aydın Valisi ve 17. Kolordu Kumandanı Nureddin Paşa tarafından Dâhiliye Nezareti'ne gönderilen 27 Şubat 1919 tarihli telgrafname.

71 BOA. DH. *EUM*. ECB. 36.51/4. Karesi Mutasarrıflığı tarafından Dâhiliye Nezaretine gönderilen 17 Mart 1919 tarihli telgrafname.

buradan ayrılmış ve Midilli Adasına gitmiştir⁷². Dickson'un ayrılması üzerine aynı torpido birkaç gün sonra Ayvalık'a tekrar gelmiştir. Bu sefer Kızılhaç bayrağı altında bulunan bir motorla Kızılhaç binası iskelesine sivil ve asker bazı kişiler çıkmıştır⁷³. Sonuç olarak İzmir'de olduğu gibi Ayvalık'ta da Rum metropolithanesi ile Yunan Kızılhaççı beraber çalışmışlar ve cemiyetin subayları metropolithaneyeye ziyaretlerde bulunmuşlardır⁷⁴.

6 Nisan 1919 akşamı yaşanan bir olay ise Yunan Kızılhaççı'nın maksadını daha iyi göstermektedir. Saat beşte cemiyet himayesi altında, muhtaçlara yardım maksadıyla (ki mutasarrıfa göre bu yalandır) bir konser verilmiştir. Kanuna aykırı olarak bu konser için ne bir bildiri verilmiş ne de hükümet yetkilileri haberdar edilmiştir. Daha da önemlisi konserin verildiği gazinoya iki büyük Yunan bayrağı çekilmiştir. İngiliz temsilcisinin muvafakatiyle bu bayrakların indirilmesi talep edilmiş ve indirilmiştir. Fakat Yunan torpido kumandanı gözetiminde bir manga Kızılhaç askeri tekrar bayrakları asmış ve dört asker başlarında nöbetçi olarak bırakılmıştır. Bu gibi davranışlar Osmanlı memurlarını tahrik ederek hadise çıkarmak için vesile olarak kullanılmıştır⁷⁵. Karesi Mutasarrıflığı da bu olay neticesinde Dâhiliye Nezaretinden Kızılhaççı müdahale edilmesini ve en azından itidale davet edilmelerini talep etmiştir⁷⁶. Yine başka bir olayda da Yunan Kızılhaççı'nda görevli beş kişi görevi başındaki polisler saldırmışlardır. Bu şahıslar tutuklanmış ve kullandıkları silahlar ile boş kovanlar da kanıt olarak Kızılhaç baştabibine ve bir Yunan subayına gösterilmiştir⁷⁷.

Bu tarihlerde Ayvalık'taki 172. Alay Kumandanlığı'nın komutanı olan Kaymakam Ali (Çetinkaya) Bey de hatıratında Yunan Kızılhaççı'nın faaliyetlerinden bahsetmektedir. 19 Mayıs 1919'da İngiltere'nin Ayvalık temsilcisi Hadkinson'ın⁷⁸ asayiş muhafazası için Yunan Kızılhaççı'ndan birkaç

72 BOA. DH. EUM. ECB. 36.51/8. 17. Kolordu Kumandanlığı tarafından Dâhiliye Nezaretine gönderilen 24 Mart 1919 tarihli telgrafname.

73 BOA. DH. EUM. ECB. 36.51/12. Ayvalık Müfettişi tarafından Dâhiliye Nezaretine gönderilen 28 Mart 1919 tarihli telgrafname.

74 BOA. DH. EUM. ECB. 36.51/15. Karesi Mutasarrıflığı tarafından Dâhiliye Nezaretine gönderilen 26 Mart 1919 tarihli telgrafname; BOA. DH. ŞFR. 625.16. Karesi Mutasarrıflığı tarafından Dâhiliye Nezaretine gönderilen 8 Nisan 1919 tarihli telgrafname.

75 BOA. DH. EUM. ECB. 36.51/16. 17. Kolordu Kumandanlığı tarafından Karesi Mutasarrıflığına gönderilen 7 Nisan 1919 tarihli telgrafname.

76 BOA. DH. EUM. ECB. 36.51/23. Karesi Mutasarrıflığı tarafından Dâhiliye Nezaretine gönderilen 17 Nisan 1919 tarihli telgrafname; BOA. DH. ŞFR. 626.81. Karesi Mutasarrıflığı tarafından Dâhiliye Nezaretine gönderilen 19 Nisan 1919 tarihli telgrafname.

77 BOA. DH. EUM. Asayiş Kalemi (AYŞ). 9.44. 17. Kolordu Kumandanlığı tarafından Aydın Vilayetine gönderilen 8 Mayıs 1919 tarihli telgrafname; ATASE, İSH, Kutu: 37, Gömlek: 55. 17. Kolordu Kumandanlığı tarafından Harbiye Nezaretine gönderilen 8 Mayıs 1915 tarihli telgrafname.

78 Karesi Mutasarrıfı Hilmi Bey'e göre de Ayvalık'taki Rumlar, Yunan taraftarı olan Hadkinson'dan destek ve cesaret almışlardır. Ayrıca İngiliz temsilci ile Yunan Kızılhaç heyeti işbirliği içinde olmuşlardır. Bu bağlamda Hadkinson'ın Yunan Kızılhaççı'nın nüfuzunu şehirden artırma çabası daha iyi anlaşılabilir. Hilmi Ergeneli, "1919 Ayvalık Savunması ile İlgili Anılar", Düz. Adnan Ergeneli, *Bellekten*, C. XLVIII, S. 189-190, Ankara, 1984, s. 9,19.

askerin polise katılması teklifini reddeden Ali Bey, Hadkinson'un bu yoldaki girişimlerinin engellemek için de askeri tedbirler almaya çalışmıştır⁷⁹. Ali Bey, 25 Mayıs 1919 tarihli 17. Kolordu Kumandan Vekili Miralay Bekir Sami (Günsav) Bey'e gönderdiği raporda da Yunan Kızılhaçı'nın Ayvalık'taki faaliyetlerini şöyle anlatmıştır⁸⁰:

“Öteden beri Ayvalık'ta bir Yunan Kızılhaç Heyeti ve bir de limanda daimi Yunan torpidosu vardır. Bu heyet görünürde ahalinin ahval-i sıhhiyesini ıslah ve muavenetle mükelleftir. İşbu heyetin tahrikâtı eseri olarak İzmir'in işgali günlerinde Rumlar bazı İslam-ı ahaliye ve memurların evlerine taarruz ve eşyalarını yağmaya başladılar ve 5-10 hanenin firarına sebep oldular. Mülkiye hapishanesindeki mebusların da tamamen salıverilmesini temin ettiler. Askerden dahi tek tük tesadüf ettiklerine eser-i taarruz gösterdiler... Yunan Kızılhaç heyeti fırsat beklemektedir ve her fırsatta bir münasebetsizlik yapmaktan istemektedir...”

Dönemin Karesi Mutasarrıfı Hilmi (Ergeneli) Bey de Yunan Kızılhaçı'nın Ayvalık'taki faaliyetlerine hatıratında şöyle değinmiştir⁸¹:

“Yunan Salib-i Ahmeri yardım heyeti sıfatını takınarak Ayvalık'a gelmiş ve yerleşmiş bulunan Yunan zabıtları hakikatte Yunan ordusunun pişdarlarıdır. Muavenet-i sıhhiyye için muktazi ecza ve edevat-ı tıbbiye yerine silah ve tehzizat-ı askeriyye ithaliyle meşgul olan ve müteaddit defalar Bab-ı Alinin nazar-ı dikkatini celbettığım bu heyet, İzmir'in işgalinden sonra faaliyetini büsbütün artırmıştır. Artık silah kaçakçılığını alenen ve himayeye ve hatta zabıtamıza müsellehan mukavemet ve mukabeleye kadar cür'et göstermektedirler.”

Ayvalık'ın Yunan ordusu tarafından 29 Mayıs'ta işgal edilmesi üzerine de bu kuvvetlerle Kızılhaç beraber çalışmışlardır⁸². 28 Mayıs günü, şehrin işgal edileceği İngiliz temsilcisi tarafından kaymakamlığa ve mevki kumandanlığına tebliğ edilmiş, 172. Alay'ın şehirden çıkması istenilmişti⁸³. Ertesi gün şafak vaktinde, Yunan Kızılhaç heyetinde yer alan subayları, sabaha kadar bölgeye gönderilen Yunan askerleri ile şehri terk etme hazırlığı içerisinde olan askerlere saldırmış, buna Türk askerleri de ateşle karşılık vermiştir. Üstün Yunan

79 Ali Çetinkaya, *Milli Mücadele Dönemi Hatıraları*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 1993, ss. 29-30.

80 Çetinkaya, *A.g.e...*, s. 40; *Türk İstiklal Harbi*, C. II, 1. Kısım, s. 75; Hamdi Gürler, *Kurtuluş Savaşı'nda Bekir Sami Günsav (Mayıs-Haziran 1919)*, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1994, s. 68; Haluk Selvi, “Ayvalık'ın İşgali ve Belediye Çeşmesi Protokolü”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, S. 51, 2001, s. 848.

81 Ergeneli, *a.g.m.*, s. 172.

82 *DH. ŞFR. 99.376*. Dâhiliye Nezareti tarafından Karesi Mutasarrıflığına gönderilen 28 Mayıs 1919 tarihli telgrafname. Dâhiliye Nezareti, Mutasarrıflıktan bu birliklilik sonucu çıkması muhtemel olaylara karşı tedbir alınması istenmiştir. Ayrıca Hariciye Nezaretinden de Kızılhaçı'nın oradan uzaklaştırılması için İtilaf Mümessilleri nezdinde teşebbüs yapılmasını talep edilmiştir.

83 Ali Bey geri çekilmek istemese de, Harbiye Nazırı Şevket Turgut Paşa cevap olarak İtilaf Devletleri nezdinde teşebbüste bulunulduğunu belirtmiş ve eldeki kuvvetlerle karşı konulmasının mümkün olamayacağı sebebiyle Osmanlı kuvvetlerinin emniyetli bir yere çekilmesini emretmiştir. *Türk İstiklal Harbi*, C. II, 1. Kısım, s. 81; Selvi, *a.g.m.*, s. 852.

kuvvetlerine karşın, 172. Alay'da sadece bir subay ile birkaç asker yaralanmış ve daha önce belirlenen istikamete çekilebilmişlerdir⁸⁴.

29 Mayıs günü işgal haberini veren Yunan Efimeris Ton Valkonion gazetesi, Yunan Kızılhaç'ına mensup daha fazla birimlerin de nüfusun rehabilitasyonu için Ayvalık'a gittiğini belirtmiştir⁸⁵. Böylece Yunan işgali öncesi kayda değer zararlı faaliyetlerde bulunan Yunan Kızılhaç'ının işgal sırasında ve sonrasında da bu faaliyetlerine devam ettiği anlaşılmaktadır.

1.c. Fethiye

Fethiye'de ise ilk olay 10 Nisan 1919 tarihinde *Reçina Elana* adında bir Yunan Kızılhaç vapuru gelmesi ile meydana gelmiştir. Rumlar iskelede toplanmış ve kızılhaç heyetini karşılamışlardır. Bir doktor ve 12 sıhhiye erinden oluşan heyet şehre gelmiştir. Bu esnada Rodoslu Cemal adında bir kişi Rum Okulu müdürünü darp etmiş ve kalabalık içerisinde karışıklık çıkmıştır. Bunun üzerine 4 Nisan tarihinden beri Fethiye açıklarında olan İtalyan Torpidosu Kumandanı 25 asker ve bir makineli tüfek müfrezesini şehre çıkarmış ve olaylara müdahale etmiştir. İtalyanların, muhtemel şehri asayişsizliği bahane ederek işgal etme niyetine karşın, Fethiye Kaymakam Vekili bunun iki kişi arasında önemsiz bir vaka olduğu ve asayişin bozuk olduğuna kanıt olarak gösteremeyeceğine dair itiraz etmiştir. Ayrıca, karışıklığa sebep olanın Kızılhaç heyeti olduğu belirtilmiş ve bu heyetin geri gönderilmesi talep edilmiştir. Söz konusu talep neticesinde, İtalyan komutan askerlerine geri çekilme emri vermiş ve ertesi sabaha karşı heyetin de vapurlarına çekilmelerini sağlamıştır⁸⁶.

Olay burada kapanmamıştı. Reçina Elana Vapuru Komutanı, İtalyan torpido komutanını protesto etmiş ve kaymakam vekilinden de Kızılhaç heyetinin neden sahile çıkmasına izin verilmediğine dair açıklama talep etmiştir. Bu talebe bölgenin emniyeti ve asayişin bozulmaması için tedbir alındığı cevabı verilmiştir⁸⁷. 16 Nisan'da Menteşe Mutasarrıfı Hilmi Bey de Yunan komutanın görüşme talebini hasta olduğu gerekçesi ile kabul etmemiştir⁸⁸. Anlaşıldığı

84 ATASE, İSH, Kutu: 37, Gömlek: 61. 17. Kolordu Kumandanlığı tarafından Erkan-ı Harbiye Umumiye Reisliği'ne gönderilen telgrafname; *Türk İstiklal Harbi*, C. II, 1. Kısım, s. 80; Kazım Özalp, *Mili Mücadele (1919-1922)*, C. I, TTK Yayınları, İkinci Baskı, Ankara, 1985, s. 15.

85 Erdem, a.g.t., s. 194.

86 BOA. DH. ŞFR. 625.102. Menteşe Mutasarrıflığı tarafından Dâhiliye Nezaretine gönderilen 12 Nisan 1919 tarihli telgrafname; BOA. EUM. AYŞ. 6.52/40. Menteşe Mutasarrıflığı tarafından Dâhiliye Nezaretine gönderilen 12 Nisan 1919 tarihli telgrafname; BOA. DH. ŞFR. 98.250. Dâhiliye Nezareti tarafından Menteşe Mutasarrıflığına gönderilen 21 Nisan 1919 yazı; M. Şefik Aker, 57. *Tümen ve Aydın Milli Mücadelesi (1918-1920)*. Yay. haz.; Ahmet Tetik, vd., Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2006, s. 39; Emine Pancar, "Fethiye Kuva-yı Milliyesi", *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Güz 2010, S. 25, s. 42-43; Nurettin Gülmez, "Bodrum, Muğla ve Çevresinde Asayiş Durumu (1918-1920)", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C. XVIII/Özel Sayı, 2018, s. 346.

87 BOA. EUM. AYŞ. 6.52/53. Menteşe Mutasarrıflığı tarafından Dâhiliye Nezaretine gönderilen 16 Nisan 1919 tarihli telgrafname.

88 BOA. EUM. AYŞ. 6.52/38. Menteşe Mutasarrıflığı tarafından Dâhiliye Nezaretine gönderilen 16 Nisan 1919 tarihli telgrafname.

üzere yerel yetkililer hem İtalyanların hem de Yunanlıların işgal sahası olarak gördükleri Fethiye'deki çekişmeden yararlanmış⁸⁹ ve bu sırada işgali engellemeye veya en azından geciktirmeye çalışmışlardır. Fakat bu olaylardan yaklaşık bir ay sonra, 11 Mayıs'ta, Fethiye İtalyanlar tarafından işgal edilmiştir.

Nisan'da sahile çıkmasına izin verilmeyen Yunan Kızılhaç heyeti, Haziran ayında şehre İtalyan işgalinden sonra gelebilmiştir. Fakat silah ve cephane kaçırdığından şüphelenilen heyet aranmış ve Doktor Mosemis'in evrakları arasında bazıları şüphe uyandırmıştır⁹⁰.

Ağustos ayında da Yunanlılar, Rumların haklarını korumak bahanesiyle buradaki faaliyetlerini artırmışlardır. Bu amaçla 7 Ağustos 1919'da Yunan Kızılhaçı'na mensup bir Rum doktor Fethiye'ye gelmiş ve şehirde bir takım taciz ve tahrik hareketlerinde bulunmaya başlamıştır⁹¹. 8 Ağustos 1919'da Çine'deki 57. Fırka Kumandanlığı'ndan, Harbiye Nezaretine çekilen bir şifreden anlaşıldığı kadarıyla aynı doktor şehirdeki Türk askeri devriyelerine müdahale etmiş ve hatta üzerlerine revolver ile üç el ateş açmıştır. Bunun üzerine Ovacıklı Hüseyin Çavuş adında bir Türk askeri bu Rum doktoru silahıyla öldürmüştür⁹². İlerleyen günlerde olaylar daha da büyümüştür. Kızılhaç heyetinin de asayişe zarar verici faaliyetleri bölgedeki Osmanlı yetkililerini rahatsız etmesi üzerine Osmanlı askerleri Kızılhaç hastanesini abluka altına almış ve bazı Rumları tutuklamışlardır. Kaymakam ve bölge kumandanı heyetin bölgeden çıkarılmasını talep etmişlerdir. Fakat olaylar Yunanistan tarafından İngiltere Yüksek Komiserliğine aksettirilmiştir. Komiserlik de tutukluların serbest bırakılıp, abluhanın kaldırılmasını ve heyetin daha fazla rahatsız edilmemesini Hükümetten istemiştir. Dâhiliye Nezareti de bu doğrultuda Mentеше mutasarrıflığına emir vermiştir⁹³. Mentеше Mutasarrıflığı Rum halkına kötü davranılmadığı ve herhangi bir tecavüzde bulunulmadığı şeklinde cevap vermiştir⁹⁴. Bu cevaptan anlaşıldığı üzere Mutasarrıflığa göre olaylar İngiltere Yüksek Komiserliğine abartılı şekilde anlatılmıştır.

89 Yunanların ve İtalyanların birbiri ile çekişmeleri sadece Fethiye'de değil, İzmir başta olmak üzere Batı Anadolu'da mevcuttu. Konu hakkında detaylı bir çalışma için bkz. Yellice, "Megali İdea mı Mare Nostrum mu?..."

90 BOA. DH. ŞFR. 634.94. Mentеше Mutasarrıflığı tarafından Dâhiliye Nezaretine gönderilen 18 Haziran 1919 yazı.

91 Bayram Akça, "Milli Mücadele Dönemi'nde Fethiye", *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 9, 2002, s. 7; Ünal Türkeş, *Kurtuluş Savaşında Muğla*, Yelken Matbaası, İstanbul, 1973, s. 272.

92 Turan, *a.g.e.*, s. 41; Türkeş, *A.g.e.*, s. 7; Aynı olay başka bir belgede kısaca anlatılmıştır. ATASE, *İSH, Kutu: 22, Gömlek: 70*. 2. Ordu Müfettişliği tarafından Harbiye Nezaretine gönderilen 16 Ağustos 1919 tarihli telgrafname. Aynı günlerde benzer bir vaka da Trabzon'da meydana gelmiştir. Yunan Kızılhaçı'na mensup bir kişi 7 Ağustos günü havaya ateş açarak asayiş bozmuştur. BOA. DH. EUM. ECB. 37.10/85. Trabzon Vilayeti tarafından Dâhiliye Nezaretine gönderilen 15 Ağustos 1919 tarihli telgrafname.

93 BOA. DH. ŞFR. 101.41. Dâhiliye Nezareti tarafından Mentеше Mutasarrıflığına gönderilen 26 Ağustos 1919 tarihli yazı.

94 BOA. DH. ŞFR. 640.81. Mentеше Mutasarrıflığı tarafından Dâhiliye Nezareti'ne gönderilen 5 Eylül 1919 tarihli telgrafname.

1.d. Batı Anadolu'daki Diğer Bölgeler

Batı Anadolu'da Yunan Kızılhaç'ın faaliyetleri sadece İzmir ve Ayvalık ile sınırlı kalmamıştır. Diğer pek çok bölgede de bu faaliyetlere ve Osmanlı Devlet yetkililerin bu cemiyeti engelleme teşebbüslerine örnek verilebilir. Mesela, Mart 1919'da Söke'deki Yunan Kızılhaç şubesine Yunanistan'dan bir sıhhiye heyeti gelmiş ve bu heyet beraberinde getirdiği silahları yerli Rumlara dağıtmıştır. Bu Rumlar bölgedeki Müslüman halka saldırmış ve onları tehdit etmişlerdir⁹⁵.

17. Kolordu Kumandan Vekili Süleyman Fethi Bey, 3 Nisan 1919 tarihinde gönderdiği bir telgrafname ile Urla'da bir anda cinayet, hırsızlık vb. gibi asayiş bozucu hareketlerin arttığı ve bunun sebebinin birkaç gün önce bölgeye gelen bir Yunan Kızılhaç subayının teşvik ve tahriklerinin olduğunu bildirmiştir⁹⁶. Harbiye Nezareti de aynı telgrafnameyi Dâhiliye Nezaretine göndererek Yunan Kızılhaç adı altında bölgede asayiş bozucu hareketler yapıldığını belirtmiş ve şehirde başka Kızılhaç faaliyetinin yapılmasına izin verilmemesini istemiştir⁹⁷. Fakat 28 Nisan'da Yunan Kızılhaç Cemiyetine mensup bir yüzbaşı, iki teğmen, iki hasta bakıcı kadın ve beş-altı sıhhiye memuru beraberlerinde sandıklarca eşya ile teşkilatlanma amacıyla Urla'ya gelmişlerdir⁹⁸. Bu durum otoritesi sarsılmış olan Osmanlı Hükümeti'nin, cemiyet teşkilatlanmasına engel olunması noktasında aciz kaldığının bir kanıtıdır.

24 Nisan 1919'da bir Yunan torpidosu ile Gelibolu'ya gelen Yunanlı tabip binbaşı, şehre gelme nedeninin Kızılhaç hastanesi teşkil etmek olduğunu belirtmiştir. Doktor, bir Rum piskoposun da dâhil olduğu Rumlar tarafından ellerinde Yunan bayraklarıyla limanda karşılanmış ve birlikte Rum kilisesine gitmişlerdir. Grup daha sonra taşkınlıklar çıkarmış ve buna müdahale etmek isteyen jandarmaya karşı gelmiştir. Bu eylemleri destekleyen İngilizler, müdahalede bulunan Türkleri dört asker nezaretinde İngiliz karargâhına götürmüşlerdir⁹⁹. Bunun dışında Gelibolu Liman Çarşısı'nda yer alan Kızılhaç şubesinden ise şüphelenilmiş ve araştırılmasına karar verilmiştir¹⁰⁰.

95 *Kızılây Arşivi*, 194.15. Hukuk-ı Beşer Gazetesi Müdürü Avni Muhyiddin Bey tarafından Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti'ne gönderilen 28 Mart 1919 tarihli telgrafname

96 *ATASE, İSH, Kutu: 11, Gömlek: 44*. 17. Kolordu Kumandanlığı tarafından Harbiye Nezaretine gönderilen 3 Nisan 1919 tarihli telgrafname; *BOA. DH. EUM. AYŞ. 5.21/4*. 17. Kolordu Kumandanlığı tarafından Harbiye Nezaretine gönderilen 3 Nisan 1919 tarihli telgrafname.

97 *BOA. DH. EUM. AYŞ. 5.21/3*. Harbiye Nezareti tarafından Dâhiliye Nezaretine gönderilen 7 Nisan 1919 tarihli yazı.

98 *BOA. DH. EUM. ECB. 36.53*. İzmir Valisi Ahmet İzzet Bey tarafından Dâhiliye Nezaretine gönderilen 1 Mayıs 1919 tarihli telgrafname; *BOA. DH. EUM. ECB. 24.71*. Dâhiliye Nezareti tarafından Hariciye Nezaretine gönderilen Mayıs 1919 tarihli yazı.

99 Salahi R. Sonyel, *İngiliz Gizli Belgelerinde Türk-Yunan İlişkileri 1821-1923*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2011, s. 137; Pelin İskender Kılıç, "Samsun Ve Çevresinde Pontus Çetelerinin Faaliyetleri ve Hükümetin Uygulamaları", *International Periodical For The Language, Literature and History of Turkie*, S. 6, 2011, s. 494.

100 *BOA. DH. EUM. AYŞ. 75.55/1*. Edirne Vilayeti tarafından Dâhiliye Nezareti'ne gönderilen 15 Ekim 1919 tarihli telgrafname.

Yunan Kızılhaç Cemiyeti Rum göçmenlerin Anadolu'ya taşınmasında da önemli bir aracı olmuştur. Kızılhaç vapurlarıyla taşınan, çoğu daha önce Anadolu'dan Yunanistan'a kaçmış ve hatta aralarında pek çok sayıda Osmanlı Devleti'ne karşı savaşmış da olan göçmenlerden Osmanlı topraklarına yasal olarak giremeyecek olanlar da sahte belgelerle veya hasta bakıcı unvanıyla sokulmuşlardır. Yunan Kızılhaç bu faaliyetlerde Mavri Mira, Rum Muhacirîn Cemiyeti ve Kordos¹⁰¹ gibi cemiyet ve heyetlerle beraber çalışmıştır.¹⁰² Cemiyetin çalışmasına tanık olan İtalyan gazeteci Ernesto Vassalo'ya göre de birçok Rum, Kızılhaç görevlisi ve tüccar adı altında Anadolu'ya geri dönmüşler ve İzmir ile Ayvalık'a çok miktarda silah ve mühimmat getirmişlerdir. Buna karşın "Türk yetkililer, bazı utangaç protestolarda bulun(muşlar); kontrolü ellerinde tutan İngiliz ve Fransızlar (ise) görmezden gel(mişler) veya tolerans göster(mişlerdir)."¹⁰³

Bunların dışında Muğla¹⁰⁴, Çanakkale¹⁰⁵, Bodrum¹⁰⁶ ve Bandırma¹⁰⁷

- 101 Resmi olarak Rum muhacirleri Merkez Komisyonu ismiyle faaliyet gösteren Kordos Cemiyeti hakkında detaylı bilgi için bkz. Ertuğrul Zekai Ökte, "Yunanistan'ın İstanbul'da Kurduğu Gizli İhtilal Cemiyeti: Kordos", *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, S. 40, 1971; Ö. Kürşad Karacaçil, "Bir Yunan Gizli Cemiyeti: Kordos", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, S. 207, Aralık 2013.
- 102 Bitlis Valiliği yapmış olan ve Erzurum Kongresi'nde Atatürk ile beraber çalışan Mazhar Müfit Kansu'ya göre de "Mavri Mira'ya bağlı olan Yunan Kızılhaç'ın görevi; sağlık malzemesi, ilaç vs. ithal ve sevki, muhacirlere yardım adı altında memleket içine silah ve cephane sokmak, Osmanlı topraklarında ayrılıkçı propaganda ve mitingler yapmak, çeteler kurmak, isyanlar çıkartmaktır." Mazhar Müfit Kansu, *Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber*, C. I, TTK Yayınları, Ankara, 1986, s. 29; 22 Temmuz 1919 tarihinde Sadarete gönderilen bir rapora göre de Albay Antibas'ın emrinde olan Yunan Kızılhaç, Mavri Mira Heyeti'ne bağlıydı, görevi çete teşkilatı yapmak ve "ihtilal" tertip etmek için hazırlık yapmaktı. *ATAŞE, İŞH, Kutu: 295, Gömlek: 81*. Sadarete gönderilen 22 Temmuz 1919 tarihli istihbarat raporu.
- 103 Mevlüt Çelebi, "Bir İtalyan Gazetecinin Kaleminden İzmir'in İşgali", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C. XIX, Özel Sayı: İzmir'in İşgali, 2019, s. 136.
- 104 Nisan'da Muğla'ya gelen 8-10 kişilik ekip daha sonra 20 kişiye kadar çıkmıştır. *BOA. DH. KMS. 51.41/2*. Dâhiliye Nezareti tarafından Menteşe Mutasarrıflığına gönderilen 17 Nisan 1919 tarihli yazı; *BOA. DH. ŞFR. 98. 216*. Dâhiliye Nezareti tarafından Menteşe Mutasarrıflığına gönderilen 17 Nisan 1919 tarihli yazı; *BOA. DH. KMS. 51.41/1*. Dâhiliye Nezareti tarafından Menteşe Mutasarrıflığına gönderilen 19 Nisan 1919 tarihli yazı; *BOA. DH. ŞFR. 98.232*. Dâhiliye Nezareti tarafından Menteşe Mutasarrıflığına gönderilen 19 Nisan 1919 tarihli yazı. Fakat bu ekibin "daimi bir tarassut ve merakıye altında bulundurulmaları" istenmiştir. *BOA. DH. ŞFR. 98.226*. Dâhiliye Nezareti tarafından Menteşe Mutasarrıflığına gönderilen 19 Nisan 1919 tarihli yazı.
- 105 *BOA. DH. ŞFR. 625.151*. Kale-i Sultaniye Mutasarrıflığı tarafından Dâhiliye Nezaretine gönderilen 14 Nisan 1919 tarihli telgrafname.
- 106 1919 Yılı'nın Nisan ve Mayıs aylarında Bodrum'a birçok Yunan Kızılhaç gemisi ve heyeti şüpheyle takip edilip izlenmiş fakat gayri resmi bir faaliyet yapıldığına dair bir bulgu bulunamamıştır. *ATAŞE, İŞH, Kutu: 432, Gömlek: 148*. 2. Tabur Kumandanlığı tarafından 176. Alay Kumandanlığı'na gönderilen 12 Nisan 1919 tarihli telgrafname; *ATAŞE, İŞH, Kutu: 30, Gömlek: 139*. 17. Kolordu Kumandanlığı tarafından Harbiye Nezaretine gönderilen 23 Nisan 1915 tarihli telgrafname; *ATAŞE, İŞH, Kutu: 11, Gömlek: 53*. 17. Kolordu Kumandanlığı tarafından Harbiye Nezaretine gönderilen 16 Mayıs 1919 tarihli telgrafname; *BOA. DH. ŞFR. 99.24*. Dâhiliye Nezareti tarafından Menteşe Mutasarrıflığına gönderilen 4 Mayıs 1919 tarihli yazı
- 107 *BOA. DH. ŞFR. 621. 55*. Karesi Mutasarrıflığı tarafından Dâhiliye Nezaretine gönderilen 18 Mayıs 1919 tarihli yazı

gibi pek çok kentte de Yunan Kızılhaç faaliyetleri olmuş ve bunlar sık sık Osmanlı yetkilileri tarafından engellenmeye çalışılmış, cemiyet buralarda Türkler tarafından istenmemiştir. Ayrıca, her ne kadar konunun biraz dışında olsa da, İstanbul civarında da¹⁰⁸ Yunan Kızılhaç örgütlenmesinin olduğu bilinmektedir¹⁰⁹.

Bölgeye İtilaf Devletleri tarafından teftiş için gönderilen Beynelmilel Tahkik Heyeti'nin refakatine memur olan Kadri Bey de Harbiye Nezaretine sunduğu raporda Yunan Kızılhaç'ın faaliyetlerinden bahsetmiştir. Bununla birlikte Batı Anadolu'nun genelinde bu cemiyet tarafından yerli Rum halkının silahlandırılıp teşkilatlandırıldığını ve doktor kıyafeti ile gelen Yunan subayları tarafından eğitildiklerini belirtmiştir¹¹⁰.

Yunan Kızılhaç Cemiyetinin faaliyetlerine ve diğer Yunan-Rum örgütleri ile işbirliğine Atatürk de Nutuk'ta şöyle değinmiştir:¹¹¹

108 İzmir'e ilk heyetin gelmesinden daha önce, Aralık 1918'de Cibali Rum Mektebi hastane haline getirilmiş ve Yedikule'deki Rum Hastanesi'nin de dâhiliye kısmına el konmuştur. Güler, *a.g.e...*, s. 102. İstanbul civarında olan bu örgütlenmenin Batı Anadolu, Trakya ve Karadeniz bölgelerinde olduğu gibi çetecilik, insan ve silah kaçırmak faaliyetlerinde bulunduğu dair bir bilgi yoktur. Fakat burada örgütün dolaylı olarak içinde yer aldığı bazı olaylar meydana gelmiştir. Örneğin, 30 Mart 1919'da Pendik'te Yunan Kızılhaç yararına düzenlenen baloda Rumlar olay çıkarmış, Osmanlı karakolunun önüne gelerek gösteri yapmışlar ve karakol kumandanına saldırılmışlardır. *DH. EUM. AYŞ. 4.15/3*. İstanbul Vilayeti tarafından Dâhiliye Nezaretine gönderilen 31 Mart 1919 tarihli yazı; *DH. EUM. AYŞ. 4.95/2*. 9 Nisan 1919 tarihli Dersaadet Alay Jandarma Kumandanlığı tarafından yazılan rapor. Diğer bir örnek ise maliye tahsil şubesini soymaya çalışan ve polis tarafında yararlanan şahsın Yunan Kızılhaç Hastanesi tarafından saklanmasıdır. *BOA. DH. EUM. AYŞ. 10.21/5*. İstanbul Polis Müdüriyeti tarafından Dâhiliye Nezaretine gönderilen 8 Nisan 1919 tarihli yazı. Ayrıca Yunan Kızılhaç askerlerinden biri Tuzla'ya gelerek bir çuval saman gasp etmiş ve hakkında işlem yapan memur da yine Yunan askerleri tarafından saldırıya uğramıştır. *DH. EUM. AYŞ. 51.26/3*. Tuzla Polis Komiserliği tarafından İstanbul Vilayetine gönderilen 13 Şubat 1921 tarihli yazı. Aynı asker, salverilmesi üzerine gece boyunca bir arkadaşıyla sokaklarda silah etmiştir. *DH. EUM. AYŞ. 51.26/4*. Tuzla Polis Komiserliği tarafından İstanbul Vilayetine gönderilen 14 Şubat 1921 tarihli yazı. Bunların yanında 1919 yılının Haziran ayında Tarabya'da Yunan Kızılhaç Örgütü tarafından açılan bir tıbbî muayenehane de tarassut altına alınmıştır. *ATASE, İSH, Kutu: 467, Gömlek: 53*. Boyacıköy Mevkii Mıntika Kumandanlığı tarafından İstanbul Muhafızlığına gönderilen 14 Haziran 1919 tarihli telgrafname

109 Yunan Kızılhaç'ın Pendik ve Darıca'da hastane açmak istemesi üzerine Osmanlı Hükümeti 9 Temmuz 1919 tarihinde İtilaf Devletleri Yüksek Komiserlerine birer nota göndererek bunlara müsaade edilemeyeceğini bildirmiştir. Gerçekten de bu hastanelerin açılması engellenmiştir. Buna rağmen Yunan Kızılhaç buralardaki dispanserlerle faaliyetlerine devam etmiş fakat buradaki heyetlerin hareketleri takip edilmiştir. Abdurrahman Bozkurt, *İtilaf Devletlerinin İstanbul'da İşgal Yönetimi, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları*, Ankara, 2014, s. 189-190; *BOA. DH. EUM. 74.34/1*. İstanbul Vilayetinden Dâhiliye Nezaretine gönderilen 17 Ağustos 1919 tarihli yazı. Ayrıca Yedikule'de bulunan Rum hastanesinin Dâhiliye kısmına da Kızılhaç Cemiyeti tarafından el konulmuştur. Hülya Toker, *Mütareke Döneminde İstanbul Rumları*, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2006, s. 139. Diğer taraftan 18 Ağustos 1919 tarihli Tasvir-i Efkâr gazetesine göre de Darıca'da Kızılhaçın doktor ve ilaç göndermek suretiyle Yunan yanlısı propaganda yapılacaktır. Çapa, *a.g.m.*, s. 223.

110 Bu rapor için bkz. *Türk İstiklal Harbi*, C. II, 2. Kısım, ss. 491-507

111 M. Kemal Atatürk, *Nutuk*, C. I, Milli Eğitim Basımevi, Yedinci Baskı, İstanbul, 1967, s. 2.

“Bilâhare elde edilen mevsuk malûmat ve vesaik ile teeyyüd etti ki, İstanbul Rum Patrikhanesinde teşekkül eden Mavri Mira heyeti, vilâyetler dâhilinde çeteler teşkil ve idare etmek, mitingler ve propagandalar yaptırmakla meşgul. Yunan Salib-i Ahmeri, resmî muhacirin komisyonu; Mavri Mira heyetinin teshili mesaisine hadim. Mavri Mira heyeti tarafından idare olunan Rum mekteplerinin izci teşkilâtları, yirmi yaşını mütecaviz gençler de dâhil olmak üzere her yerde ikmal olunuyor.”

Bunun yanında yine Nutuk'ta 1 numaralı belge olan 22 Ağustos 1919 tarihli tamimde de şu ifadeler yer almıştır¹¹²:

“Pek mevsuk elde edilen malumata göre İstanbul Rum Patrikhanesinde ‘Mavri Mira’ isminde bir heyet teşekkül etmiştir...”

Vazifesi; Osmanlı vilayetleri dâhilinde çeteler teşkil ve idare eylemek, mitingler ve propaganda yapmaktır. Yunan Salib-i Ahmeri de bu “Mavri Mira” heyetine merbuttur. Vazifesi suretâ muhacirlere bakmak gibi insani bir perde altında çete teşkilatı yapmak, tertibat-ı ihtilâliyyeyi ihzar eylemektir. Bu suretle eczâ-i tıbbîye ve levâzım-ı sıhhiye nâmı altında silah, cephane ve teçhizatı Memâlik-i Osmanîyeye ithaldir...”

Sonuç olarak 1919 yılının ilk günlerinden itibaren Yunan Kızılhaç Cemiyeti'nin, Batı Anadolu'da Osmanlı Devleti ve Müslüman halk aleyhine birçok faaliyette bulunduğu anlaşılmaktadır. Osmanlı yetkililerin bu faaliyetleri engelleme çabaları ise çoğu zaman yetersiz kalmıştır. Kızılhaç sandıkları ve kişisel eşyalar içerisinde silah, cephane gibi askeri malzemeler bu bölgeye kaçırılmıştır. Ayrıca çeteler kurmak üzere birçok Rum ve Yunan doktor, sıhhiyeci ve hasta bakıcı adı altında gizlice Anadolu'ya sokulmuştur. Kızılhaç subayı olarak gelen birçok Yunan subayı da işgal ordularının öncülü olmuşlardır. Cemiyet şubeleri, metropolithaneler ve kiliseler ile birlikte silahların dağıtımında, kaçak sokulan çetecilerin saklanması ve örgütlenmesinde önemli bir rol oynamışlardır. Özellikle işgallere zemin hazırlamak üzere karışıklık çıkarmak ve Müslüman halka karşı saldırılarda bulunmak amacıyla kurulan bu örgütlenmeler için Yunan Kızılhaç önemli bir araç olmuştur. Kızılhaç heyetlerinin geldikleri birçok yerde olayların çıkması da bunu kanıtlar niteliktedir.

Yunan Kızılhaç Cemiyeti'nin Trakya'daki Faaliyetleri

Yunan Kızılhaç sadece Batı Anadolu'da değil, Trakya Bölgesinde de Osmanlı Devleti aleyhine çalışmalar yapmışlardır. Cemiyet Trakya'da da yerli Rum halkına silah ve cephane dağıtımını yapıp, çetecilik faaliyetlerinde bulunmuştur.

1919 yılının Şubat ayında Çatalca'ya gelen bir Yunan doktoru tarafından dispanser şeklinde ve Yunan Kızılhaç adı altında hastane açılması girişimi üzerine hem Çatalca Cemaat-i İslamiyye Cemiyeti hem de Çatalca Mutasarrıflığı

¹¹² M. Kemal Atatürk, *Nutuk*, C. III, Milli Eğitim Basımevi, Sekizinci Baskı, İstanbul, 1967, s. 899; *Arşiv Belgelerinde Mustafa Kemal Atatürk*, C. II, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2017, s. 253.

buna izin verilmemesini hükümetten talep etmişlerdir. Sebep olarak ise Yunanlıların Müslüman halka karşı hissettikleri yardım duygusunun ve bu doğrultudaki faaliyetlerinin Yunan propagandasının bir parçası olduğu ve başka yerlerde (İzmir ve Aydın'da) olduğu gibi burada da Rumların Müslümanlara karşı saldırıya geçmelerinde ve karışıklık çıkarmalarında bu hastane ile ortak çalışacağı gösterilmiştir¹¹³. İleri sürülen sebep haklı bir gerekçeye dayanmaktaydı çünkü daha önce İzmir'de kurulan Yunan Kızılhaç hastanesi adeta birer asker alma şubesi gibi faaliyet göstermekteydi. Rumların çeteci teşkilatlara kayıtları ve muameleleri bu sağlık kuruluşlarında yapılmaktaydı.

21 Şubat gününde Tekirdağ'a bir Yunan torpidosunun gelmesini müteakip, Rum Kilisesi'ne Yunan bayrağı asılmış, Yunan Kızılhaç Heyeti'nin şehre varması yerli Rumları çok sevindirmiş ve geç saatlere kadar kilisede sevinç gösterileri düzenlemişlerdir. 14. Kolordu Kumandanı, Harbiye Nezaretine gönderdiği şifresinde, Tekirdağ'a gelen torpidodan doktor unvanıyla çıkardıkları kişilerin Rum köylerini gezerek çete teşkiline çalıştıklarını bildirmişti¹¹⁴.

Mart ayında ise bu sefer bir Yunan torpidosu ile bir subay, bir doktor, metropolit ve bunlara refakat eden iki Osmanlı vatandaşından oluşan heyet Tekirdağ'a gelmiştir. Rumlar tarafından resmî bir şekilde karşılanan heyet, altı yüz senelik bir ayrılıktan sonra yeniden kavuştuklarına dair konuşmalar yaparak bölgedeki Müslüman halkı rencide etmişlerdir. Bunun üzerine 25 Mart 1919 tarihinde Müslüman halk adına, Trakya İslam Heyeti üyelerinin Harbiye Nezareti'ne göndermiş oldukları telgrafnamede; Yunan torpidosunun gelmesiyle birlikte Rumların taşkınlıklara başladıkları, Müslümanların saldırıya uğradıkları belirtilmiştir. Ayrıca, Yunan torpidosundan indirilen sandıklarda Yunan elbisesi gibi eşyaların bulunduğu ve bu durumun Müslüman halkı son derece korkuttuğu vurgulanmıştır. Dahası tedirgin olan Müslüman halk, eğer bölgeye takviye askerî kuvvet getirilmesi gibi tedbirler alınmazsa nüfuslarının azlığından dolayı can güvenliklerinin olmayacağını ve yerlerinden göç etmek zorunda kalacaklarını söylemişlerdir¹¹⁵.

Birkaç ay sonra da Mürefte'ye kızılhaç teşkilatı yapmak bahanesi ile gelen Nikolaki adındaki Yunanlı bir tabip yüzbaşı, Havra, Ganos ve Uçmakdere gibi köylerden topladığı Rumlarla gösteriler düzenlemiş ve karışıklık çıkarmıştır¹¹⁶. Bu durumu bölgedeki Müslüman halk Dâhiliye Nezareti'ne şikâyet etmiş ve sonuç olarak Nezaret de Birinci Şubeden gerekli askerî tedbirlerin alınmasını emretmiştir¹¹⁷. Ayrıca, daha sonra Osmanlı vatandaşı olduğu anlaşılan doktorun,

113 BOA. DH. EUM. AYŞ. 45.28/27. Çatalca Cemaat-i İslamiyye Cemiyeti tarafından Dâhiliye Nezaretine gönderilen 23 Şubat 1919 tarihli telgrafname; BOA. DH. ŞFR. 659.105. Çatalca Mutasarrıflığı tarafından Dâhiliye Nezaretine gönderilen 24 Şubat 1919 tarihli telgrafname.

114 Turan, *a.g.m.*, s. 358.

115 Ayhan Sekili, "Yunan Salib-i Ahmer Cemiyeti'nin Trakya'daki Faaliyetleri", *ÇKÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 10, S. 2, Kasım 2019, s. 26-27.

116 BOA. DH. EUM. ECB. 37.7/4. Edirne Vilayeti tarafından Dâhiliye Nezaretine gönderilen 6 Temmuz 1919 tarihli telgrafname; Sekili, *a.g.m.*, s. 29.

117 Sekili, aynı yer.

hükümetin izni olmadan yabancı bir devletin emri altında çalışamayacağı gerekçesi ile hizmetine son verilmesi istenmiştir¹¹⁸.

Cemiyet Mayıs ayından itibaren faaliyetlerini artırmıştır. Yunan Kızılhaç heyetlerinin bölgede çalışmalarının neticesinde Rum halkınca Müslüman halka karşı meydana gelen saldırılar ve taşkınlıklarda kayda değer bir artış meydana gelmiştir¹¹⁹. Vize metropoliti Anthimos'un¹²⁰ liderliğinde Vize, Saray, Pınarhisar gibi bölgelerde yerli Rumlardan mürekkep çeteler kurulmuştur. Yunan Kızılhaçı da bu çetelere Yunanistan'dan silah getirip dağıtma işini yapmıştır. Söz konusu çeteler 15 Mayıs 1919'daki İzmir İşgalini müteakiben Müslüman halkı soymuş ve yolları tutarak eşkıyalık yapmışlardır. Buradaki en büyük maksat Müslüman halkı da kışkırtıp işgale zemin hazırlamaktır¹²¹. Bu gibi faaliyetleri engellemek için Harbiye Nezareti Hariciye Nezaretinden, buradaki Osmanlı askeri mevcudunun artırılmasına izin verilmesi, Yunan üniformalarıyla silahlarının toplatılması, galeyana gelmeye hazır unsurlara şiddetli tebligat yapılması ve sansür gibi bazı tedbirler alınması için İtilaf Devletlerinin nezdinde teşebbüste bulunulmasını talep etmiştir¹²². Fakat bunlardan bir sonuç alınmadığı görülüyor çünkü Kızılhaçın bölgedeki zararlı faaliyetleri devam etmiştir. Hatta 1. Kolordu Kumandanlığından gönderilen bir rapora göre Yunan Kızılhaçı'nın yardımıyla muhacirlere yardım adı altında o kadar çok silah ve cephane gönderilmiştir ki Trakya'da eli silah tutan her Rum silahlanmıştır¹²³.

Metropolithaneler ile olan işbirliği de devam etmiştir. Edirne Polis Müdürünün 14 Temmuz'da Emniyet Umum Müdürlüğü'ne verdiği bir rapordan Yunan emellerinin temini için Yunan Kızılhaçı tarafından Edirne'ye sokulan silah ve diğer askeri malzemelerin metropolithanenin yardımıyla Rum çetelere dağıtıldığı anlaşılmaktadır. Sonuç olarak, Edirne'de bir fesat ve karışıklık çıkarmak için Rum metropolithanesi ile Yunan Kızılhaçı burada da beraber hareket etmişlerdir¹²⁴. Yine Edirne'de Rumlar tarafından işlenen bir cinayette

118 BOA. DH. EUM. ECB. 37.7/7. Edirne Vilayeti tarafından Dâhiliye Nezaretine gönderilen 14 Temmuz 1919 tarihli telgrafname; BOA. DH. EUM. ECB. 37.7/8. Dâhiliye Nezareti tarafından Hariciye Nezaretine gönderilen 20 Temmuz 1919 tarihli yazı.

119 Arşiv Belgeleriyle Rum Faaliyetleri (1918-1922), s. 32.

120 Kral Konstantin yanlısı olan Anthimos'un yerine Aralık 1921'de Venizelos yanlısı başka bir metropolit geçmiştir. Ramazan Erhan Güllü, *Patrik Meletios Metaksakis ve İstanbul Rum / Ortodoks Patrikhanesi (1921-1923)*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2017, s. 93; Anthimos'un burada yıllardır çetecilik faaliyeti yaptığı hatta bu faaliyetlerin Balkan Harbi'ne öncesine dayandığı bilinmektedir. BOA. DH. KMS. 52. 88. Mülkiye Müfettişi Emin Bey tarafından Dâhiliye Nezaretine gönderilen 24 Mayıs 1919 tarihli telgrafname.

121 Aynı belge.

122 ATASE, İSH, Kutu: 19, Gömlek: 84. Harbiye Nezareti tarafından Hariciye Nezaretine gönderilen 9 Haziran 1915 tarihli yazı; Arşiv Belgeleriyle Rum Faaliyetleri (1918-1922), s. 35.

123 Arşiv Belgeleriyle Rum Faaliyetleri (1918-1922), s. 32.

124 BOA. DH. EUM. AYŞ. 16.68/2. Edirne Polis Müdüriyeti tarafından Emniyet Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 14 Temmuz 1919 tarihli rapor; BOA DH. EUM. AYŞ. 15.84/3. Edirne Polis Müdüriyeti tarafından yazılan raporun Edirne Valisine gönderilen sureti. Bu belgede rapor tarihi 12 Temmuz olarak verilmiştir. Fakat Edirne Polis Müdürü imzalı belgede tarih 14 Temmuzdur.

katillerin Yunan Kızılhaç'na mensup oldukları tespit edilmiş ve Edirne Valisi tarafından bu gibi olayların bölgede çokça meydana geldiği dile getirilmiştir¹²⁵.

İtilaf Devletlerince, Edirne Vilayeti ve Çatalca Livası'nda demiryolları hattının korunması için görevlendirilen Yunan asker ve subayları ile beraber buralara Yunan Kızılhaç heyetleri de gelmiştir. Bu Yunan Subay ve askerlerle işbirliği içinde olan heyetler, daha önceki örneklere benzer bir şekilde Rum halkını silahlandırıp bunlardan çete kurmuşlardır. Osmanlı askerlerinin de devriye gezmesini engellemişlerdir. Bu durum halkı, ikinci bir İzmir faciası olacağına dair tedirgin etmiştir. Ayrıca savaş firarisi olan Rumlar ile Trakya ahalisi olmayan Rumları muhacir göstermek suretiyle pasaportsuz huduttan geçirerek bölgeye sokmuşlardır¹²⁶. Neticede hem söz konusu edilen Rumlar silahlandırılıp çeteler oluşturulmuş hem de bölgedeki Rum nüfusu çoğaltılarak, burada hak sahibi olma noktasında meşruiyet kazanılmak istenmiştir.

Rum Göçmenleri için işbirliği içerisinde olan Rum Muhacirin Cemiyeti ile Yunan Kızılhaç Cemiyeti propaganda konusunda da işbirliği yapmışlardır. Rumlar arasında bağlılığı artırmak ve motivasyonu yüksek tutmak amacıyla İstanbul'un tekrar helenleştirileceği veya Ayasofya'nın katedrale çevrileceği gibi iddiaların yayılmasında Mavri Mira ile çalışmışlardır¹²⁷.

Müslüman halkın Yunanlılara karşı olan düşmanlığını azaltmak için de bazı çalışmalar ve propagandalar yapılmıştır. Doğu Trakya'nın Helenistik bir karakter kazanması için bir taraftan Rum göçüyle bölge nüfusunda avantajlı duruma getirmeye çalışan Yunanistan bir taraftan da Türklerin mukavemetini kendilerini iyi gösteren eylemlerle kırmaya çalışmıştır. Bu amaçla Trakya'nın neredeyse tüm kentlerinde (Gümölcine, Sofulu, Dimetoka vs.) Yunan Kızılhaç merkezleri kurulmuş ve Müslümanlara yardımlarda bulunulmuştur¹²⁸. Söz konusu amaç doğrultusunda Yunan Kızılhaç heyeti 23 Mart 1919'da Tekirdağ'a gelip Müslüman halkı görüşmeye davet etmiştir. Fakat halk, Trakya'ya gelen Yunan Kızılhaç Heyeti'ni karşılama manasına gelen bu daveti, Trakya'nın Yunanistan'a ilhakına Müslümanların taraftar olduğu yönünde propaganda yapılabileceği nedeniyle kabul etmemiştir¹²⁹.

125 BOA. DH. EUM. AYŞ. 26.17/3. Edirne Vilayeti tarafından Dâhiliye Nezaretine gönderilen 30 Ekim 1919 tarihli telgrafname; Ayrıca metropolitin, zarar gören Rumların yazıldığı deftere esassız zararların da yazılması için muhtara baskı uyguladığı, en ufak hadisenin büyütülerek İtilaf temsilcilerine aktardığı ve bunları yaparken Rum basını ile işbirliği yaptığı da belirtilmektedir. BOA. DH. EUM. AYŞ. 16.68/1. Dâhiliye Nezareti tarafında Hariciye Nezaretine gönderilen 24 Temmuz 1919 tarihli yazı.

126 BOA. DH. EUM. AYŞ. 29.72/37-38. Dâhiliye Nezareti tarafından Hariciye Nezaretine gönderilen 13 Aralık 1919 tarihli yazı.

127 Stanford J. Shaw, *From Empire To Republic: The Turkish War Of National Liberation 1918-1923 A Documentary Study*, C. I, TTK Yayınları, Ankara, 2000, s. 147.

128 Erdem, a.g.t., s. 242.

129 ATASE, İSH, Kutu: 84, Gömlek: 36. 14. Kolordu Kumandanlığı tarafından Harbiye Nezaretine gönderilen 23 Mart 1915 tarihli telgrafname; ATASE, İSH, Kutu: 86, Gömlek: 67. Harbiye Nezareti tarafından Dâhiliye ve Hariciye Nezaretleri'ne gönderilen 26 Mart 1915 tarihli telgrafname.

Bahse konu bölgede uzun süre etkin olan Yunan Kızılhaçı'nın Haziran 1920 gibi ileri bir tarihte de çok sayıda silah depoladığının haber alındığı Trakya Müdafaa-ı Hukuk Cemiyeti'nden gönderilen telgrafnamede yazılmıştır¹³⁰. Ağustos 1920 tarihinde bile Çatalca'daki cemiyet tarafından kurulmuş olan dispanser aracılığı ile yerli Rumları organize edip silah dağıtarak, asayiş aleyhine çalışmaya teşvik ettikleri belirlenmiştir. Bu dispanser halkta rahatsızlık uyandırmış, hatta buradaki Kızılhaç heyeti İngiltere'nin Çatalca Müfettişliğine şikâyet edilmiştir¹³¹.

Görüldüğü üzere Trakya bölgesinde de Batı Anadolu'ya benzer bir şekilde Yunan Kızılhaçı bölgedeki metropolitler ve metropolithaneler, kiliseler ve Yunan askerleri ile işbirliği içerisinde bölgeye silahlar, cephaneler, askeri malzemeler vs. sokmuş, bunların Rum ahaliye dağıtılmasında ve bu ahalden çeteler kurulmasında önemli bir rol oynamıştı. Bir taraftan bu şekilde gizlice Müslüman halka saldırırken bir taraftan da yapılan propaganda ve hizmetlerle bölgedeki Yunanlılara karşı olan düşmanca tutumu azaltmakta da bir alet olarak kullanılmıştı.

Yunan Kızılhaç Cemiyeti'nin Karadeniz Bölgesindeki Faaliyetleri

Yunan Kızılhaçı'nın faaliyette bulunduğu yerlerden bir diğeri de Karadeniz Bölgesidir. Yunanistan'ın amacı doğrudan işgal edemediği Karadeniz kıyılarında karışıklık çıkarmak sureti ile asayişten yoksun bir ortam vücuda getirmek, bir Pontus devleti kurmak ve bu devletle birleşmekti. Burada azınlıkta olan Rumlar ve onların hâmesi konumundaki Yunanistan, doğuda Batum'dan batıda Sinop'a kadar uzanan topraklar üzerinde kurulacak bu devlet için Mondros Mütarekesi'nden sonra gerek bölgede gerek Avrupa'nın birçok başkentinde yoğun siyasi ve askeri çalışmalar yapmışlardı. Propaganda ve çetecilik gibi yerel faaliyetler de bu çalışmaların önemli bir parçasını oluşturmuştu. Yunan Kızılhaçı da bu doğrultuda özellikle Trabzon Vilayeti'nde yer alan Samsun, Giresun ve Trabzon şehirlerinde bu faaliyetlerin yürütülmesinde mühim bir araç olmuştu. Batı Anadolu ve Trakya bölgelerinde olduğu gibi Karadeniz bölgesinde de metropolithaneler ve kiliseler Yunan Kızılhaçı ile işbirliği içinde hareket etmişlerdi.

Trabzon şehri, Yunan Kızılhaçı'nın Karadeniz Bölgesindeki en önemli faaliyet alanı olmuştur. Vilayetin merkezi olan şehirde açılan ve cemiyetin idare ettiği 80 yataklı bir hastanede yalnızca Hristiyanlar tedavi ediliyor ve bunlara ücretsiz ilaç dağıtımı yapılıyordu¹³². Diğer bölgelerde olduğu gibi Trabzon'da da

130 ATASE, İSH, Kutu: 779, Gömlek: 56. Trakya Müdafaa-ı Hukuk Cemiyeti tarafından 7. Kolordu Kumandanlığı'na gönderilen 6 Haziran 1920 tarihli telgrafname.

131 BOA. DH. EUM. AYŞ. 45.28/17. Dâhiliye Nezareti tarafından Hariciye Nezaretine gönderilen 31 Ağustos 1920 tarihli yazı.

132 Mesut Çapa, *Kızılây (Hilal-i Ahmer) Cemiyeti*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, 1989, s. 215. Buna karşın Kızılây da bölgeye bir heyet göndermiş fakat bu heyet ancak dört ay çalışabilmiştir. Sağlık, yetimhanelere ve göçmenlere yardım gibi konularda faaliyetlerde bulunan bu heyetin faaliyetleri hakkında daha geniş bilgi için bkz. Çapa, *a.g.t.*, ss. 214-218.

Yunan Kızılhaçı propaganda faaliyetlerinde bulunmuş ve sahile gelen gemilerle tıbbi malzeme adı altında silah ve cephaneler yerli Rum çetelerine dağıtılmıştır¹³³.

Diğer şehirlerde olduğu gibi Trabzon'da da metropolithane Kızılhaç ile işbirliği içerisinde olmuştur. Trabzon Rum Metropoliti Hrisantos¹³⁴, buradaki Pontus faaliyetlerinin de lideri konumundaydı. Sadece yerelde çalışmayan Hrisantos, Paris Konferansı'na da katılarak "Pontus Rum ahalisinin 850.000 ve aynı bölgedeki Müslümanların da 836.000 bin nüfustan ibaret olduğu ve bunların muhtelif milletlere mensup buldukları" gibi yanıltıcı bilgiler vererek Pontus davasını savunmuştur¹³⁵. Burada Venizelos'a destek için de çalışmıştır¹³⁶. Metropolitin sıkı ilişkilerinin bulunduğu Batum'da¹³⁷ Rum çeteciler ile birçok silah ve cephane toplanmış ve Kızılhaç adı altında Trabzon sahilinden içeri sokulmuşlardır¹³⁸. Hükümetçe bu faaliyetlerin engellenmesi için bazı tedbirler alınsa da tam bir başarı sağlanamamıştır¹³⁹. Ayrıca 23 Kasım 1919'da Loid vapuruyla limana gelen Trabzon'daki Yunan Kızılhaçı'na bağlı Doktor Katmanis¹⁴⁰, Onbaşı Esperyoris, Belines ve Petrevelis, Vasilos, Pavlis, İperiyodun, asker Dimitradis ve İrimahohoş adlı kişiler şüphe uyandırmış ve Osmanlı yetkilileri tarafından takibe alınmışlardır. Bununla birlikte herhangi bir çetecilik veya silah kaçırma faaliyeti tespiti halinde haklarında gerekli tedbirlerin alınması kararlaştırılmıştır¹⁴¹. Eylül ayında da bir takım Rum çetecilerin Kızılhaç adı altında Trabzon ve Canik havalisine geldiği 15. Kolordu tarafından tespit edilmiştir¹⁴².

133 *Mili Mücadele'de Hilal-i Ahmer...* s. 52.

134 Hrisantos 1882 yılında Gümölcine'de dünyaya gelmiş, İstanbul Heybeliada ruhban mektebinde okumuş ve sonraki öğrenimini Almanya ile İsviçre'de tamamlamıştır. İstiklal mahkemesince idama mahkûm edilmesi nedeniyle Milli Mücadele kazanıldıktan sonra Yunanistan'a göç etmiş, Atina başpiskoposu ve Yunanistan kiliselerinin başı olmuştur. Büyük Yunan Kilisesi Tarihi adlı bir de kitap yazmıştır. Mesut Çapa, *Trabzon ve Giresun'da Rum Faaliyetleri (1919-1922)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara, 1986, s. 27; Bayar, *a.g.e.*, s. 194; Sabahattin Özel, *Milli Mücadelede Trabzon*, TTK Yayınları, Ankara, 1991, s. 7. Bunun yanında Hrisantos'un aynı zamanda Ermenilerle işbirliğini sağlamak görevinde olduğu Harbiye Nezaretine alınan istihbaratlardan biri olmuştur. *Arşiv Belgeleriyle Rum Faaliyetleri (1918-1922)*, s. 156.

135 Bayar, *a.g.e.*, s. 31; Hrisantos'un 2 Mayıs 1919 tarihinde Konferansa sunduğu muhtıranın tam metni için bkz. Kazım Karabekir, *İstiklal Harbimiz*, C. I, Emre Yayınları, İstanbul, 1995, s. 135-139.

136 Ramazan Erhan Güllü, "Mondros Mütarekesi'nin Ardından Ermeni ve Rum Patrikhanelerinin İşbirliği (30 Ekim 1918 - 11 Ekim 1922)", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. XXV, S. 75, 2009, s. 586.

137 *Arşiv Belgeleriyle Rum Faaliyetleri (1918-1922)*, s. 141.

138 BOA. DH. KMS. 55.7/4. Harbiye Nezareti tarafından Dâhiliye Nezaretine gönderilen 30 Ağustos 1919 tarihli Yazı; *Arşiv Belgeleriyle Rum Faaliyetleri (1918-1922)*, s. 78.

139 Selçuk Ural, "Mütareke Dönemi'nde Pontus Devleti Kurmaya Yönelik Çalışmalar ve Alınan Karşı Önlemler", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S. 27-28, Mayıs-Kasım 2001, s. 348.

140 Katmanis, Trabzon'daki Pontus askeri teşkilatlanmayı tamamlamak üzere bölgeye gönderilen Albay Zimbrakakis'e yardımcı olmak görevini yapmıştır. Yusuf Sarımay, Hamit Pehlivanlıoğlu ve Abdullah Saydam, *Pontus Meselesi ve Yunanistan'ın Politikası (Makaleler)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2015, s. 23.

141 *Arşiv Belgeleriyle Rum Faaliyetleri (1918-1922)*, s. 132, 141.

142 BOA. DH. ŞFR. 103.44. Dâhiliye Nezareti tarafından Trabzon Vilayeti ve Canik Mutasarrıflığına gönderilen 4 Eylül 1919 tarihli yazı.

Samsun da Yunan Kızılhaçı'nın faaliyet gösterdiği başka bir Karadeniz şehri olmuştur. 4 Mayıs 1919 günü Yunan bandıralı bir Kızılhaç gemisi Yunanlı bir doktor, dokuz asker ve elli hasta bakıcı ile beraber Samsun Limanı'na çıkmışlardır. Bu heyet doğrudan metropolithaneye ve oradan da Rum kilisesine geçmiştir¹⁴³. Canik Mutasarrıfı tarafından Yunan Kızılhaçı ile gizli faaliyetlerde bulunulduğundan şüphelenilen Samsun Metropolit Yermanos Efendi, ertesi gün İki Yunan Kızılhaç gemisiyle Trabzon istikametine doğru gitmiştir¹⁴⁴. Birkaç gün sonra da bu şüpheleri doğrular nitelikte bir olay meydana gelmiştir. Samsun Limanı'na gelen bir Yunan Kızılhaçı vapurundan indirilen elli iki parça eşya, İngiliz askerleri tarafından görevli Osmanlı memurlarına arattırılmamıştır. Canik Mutasarrıflığı durumu Dâhiliye Nezaretine yazmıştır¹⁴⁵. Dâhiliye Nezareti de 19 Mayıs 1919 tarihli bir yazı ile Hariciye Nezaretine yaşanan sıkıntıyı belirtmiştir. Hariciye Nezaretince İngiltere Fevkalade Komiserliği'ne yapılan şikâyet üzerine gönderilen 5 Temmuz tarihli cevapta bu eşyaların İngiliz subaylarınca arandığı ve bunların Kızılhaça ait eşyalar olduğu cevabı verilmiştir¹⁴⁶. Bu durum karşısında çaresiz kalan Dâhiliye Nezareti de Canik Mutasarrıflığına aynı cevabı vermiştir¹⁴⁷. Aralarında silah ve cephane olması kuvvetle muhtemel olan bu eşyalar böylece kontrolsüz bir şekilde limandan içeri sokulmuşlardır. Buradan anlaşıldığı üzere İngilizler de Rumların Pontus hedeflerine yardımcı olmuşlardır.¹⁴⁸ Nitekim bu bölgede ve olaylarda etkili bir kişi olduğu anlaşılan Samsun'daki İngiliz Askerî Temsilcisi Yüzbaşı Solter'in Rumlara silah dağıttığı tespit edilmiştir. Metropolit Yermanos ile de işbirliğinde olan Solter¹⁴⁹, çeşitli suçlardan dolayı hapisanede yatan Rumlara yakından ilgilenmiş ve bunların serbest bırakılmaları için uğraşmıştır. İngiliz Siyasî Temsilcisi Hurst ise 44 kişinin tahliyesini talep etmiştir. Ayrıca İngilizlerin, Karadeniz kıyılarına çıkıp bazı yerleri işgal etmeleri

143 BOA. DH. ŞFR. 628. 57. Canik Mutasarrıflığı tarafından Dâhiliye Nezaretine gönderilen 4 Mayıs 1919 tarihli telgrafname; BOA. DH. EUM. ECB. 37.10/39. Canik Mutasarrıflığı tarafından Dâhiliye Nezaretine gönderilen 4 Mayıs 1919 tarihli telgrafname.

144 BOA. DH. ŞFR. 628. 119. Canik Mutasarrıflığı tarafından Dâhiliye Nezaretine gönderilen 6 Mayıs 1919 tarihli telgrafname; BOA. DH. EUM. ECB. 37.10/41. Canik Mutasarrıflığı tarafından Dâhiliye Nezaretine gönderilen 6 Mayıs 1919 tarihli telgrafname.

145 BOA. DH. İdare-i Umumiye (İ.U.M.)20.14/4. Canik Mutasarrıflığı tarafından Dâhiliye Nezaretine gönderilen 8 Mayıs 1919 tarihli telgrafname.

146 BOA. DH. İ.U.M. 20.14/2. Hariciye Nezareti tarafından Dâhiliye Nezaretine gönderilen 10 Ağustos 1919 tarihli telgrafname.

147 BOA. DH. İ.U.M. 20.14/1. Dâhiliye Nezareti tarafından Canik Mutasarrıflığına gönderilen 13 Ağustos 1919 tarihli telgrafname.

148 Benzer bir örnek ise Fransızların Ermeni Kızılhaçı'na yaptığı yardımdır. 25 Ağustos 1919'da bir Fransız gemisi beraberinde Ermeni Kızılhaçı mensubu 11 erkek ve 5 kadın ile 7 ton eşyayı Trabzon Limanı'na çıkarmıştır. Ermenilerin faaliyetlerinin yoğun olduğu Doğu Anadolu Bölgesine geçiş mahiyetinde olan Trabzon Limanı'na gelen bu kişiler ve çok miktarda eşya şüpheli görülmektedir. BOA. DH. ECB. 37.12. Trabzon Vilayeti tarafından Dâhiliye Nezaretine gönderilen 27 Ağustos 1919 tarihli telgrafname. Fransızlar ayrıca bölgeye gönderdikleri siyaset adamları ve askerleriyle de Rum çetelerini desteklemişler ve hapisaneler ile mahkûmlara müdahale edip, İngilizlerle beraber bazılarını tahliye ettirmişlerdir. Kılıç, a.g.m., s. 495.

149 Sarıncı, Pehlivanlıoğlu, Saydam, a.g.e., s. 23.

Rumlara ve Yunanlılara büyük cesaret vermiştir.¹⁵⁰ Bölgeye Ordu Müfettişi olarak gelen Atatürk de İngiliz Rum işbirliğini “*Sahillerimize çıkan... çeteler efradı, muhacir iâşesi maskesi altında, ecnebi hükümetleri tarafından iâşe ve ilbas ediliyordu. Ecnebi Salib-i Ahmerleri meyanında gelen zâbitan heyetlerinin de, teşkilât yapmaya, talim ve terbiye-i askeriye ile iştigal etmeye, müstakbel Pontus hükümetinin temelini kurmaya, memur oldukları anlaşılıyordu.*” cümleleriyle Nutuk'ta açıklamıştır¹⁵¹. O dönem Harbiye Nezareti'ne gönderdiği telgrafnamede ise Pontus Devleti kurmak amacıyla Trabzon ve Samsun havalisine muhacir adı altında akın akın silahlı Rum çetelerinin çıkmakta olduğunu belirtmiştir¹⁵².

Sonuç olarak, İzmir'dekine benzer şekilde Karadeniz Bölgesinde de İngiliz görevliler Yunan Kızılhaç gemilerinin getirdiği malzemelerin gümrükte Osmanlı memurlarınca kontrol edilmesini engellemişlerdir. Bu durum özellikle Samsun'da çok sık yaşandığından Osmanlı Hükümeti'ne çok sayıda şikâyet dilekçesi gönderilmiş fakat Hükümet bu uygulamayı durdurmaya yönelik önlem alamamış, sadece hukuka aykırı bu faaliyetleri protesto etmiştir¹⁵³.

Trabzon'da olduğu gibi Samsun'da da metropolithane Pontus faaliyetlerinde önemli rol oynamıştır. Mondros Mütarekesi'nin imzalanması üzerine Samsun'u Yunan bayraklarıyla donatan Metropolit Yermanos, şehirde Yunan Kızılhaç'ının örgütlenmesine ön ayak olmuş¹⁵⁴, onlar tarafından depolanan silahların dağıtım işini yapmış ve propaganda faaliyetlerinde bulunmuştur¹⁵⁵. Ayrıca Patrikhane ve İtilaf Devletleri için yapılan casusluk faaliyetlerinin içerisinde de yer almıştır¹⁵⁶.

Giresun da Yunan Kızılhaç'ının Karadeniz Bölgesinde faaliyet gösterdiği diğer bir kent olmuştur. 8 Mayıs 1919'da Yunan Kızılhaç heyetini taşıyan bir gemi Giresun Limanı'na demirlemiştir¹⁵⁷. Bu heyet, Rum yetimhane mektebinden Kızılhaç hastanesine çevrilen binaya yerleşmiştir¹⁵⁸. Aynı günlerde bu hastanede bayrak krizi çıkmıştır. 11 Mayıs günü hastaneye Yunan bayrağı asılmıştır. Buna karşın Trabzon Valiliğinin bir şey yapmadığı ve bu bayrağın bölgedeki Müslümanları rencide ettiği anlaşılmaktadır¹⁵⁹. Hariciye Nezareti

150 Kılıç, *a.g.m.*, s. 494-495.

151 M. Kemal Atatürk, *Nutuk*, C.II, Milli Eğitim Basımevi, Yedinci Baskı, İstanbul, 1967, s. 627.

152 *Arşiv Belgelerinde Mustafa Kemal Atatürk*, C.II, s. 228.

153 Ural, *a.g.m.*, s. 342.

154 *BOA. DH. EUM. ECB. 37.10/61*. Canik Mutasarrıflığı tarafından Dâhiliye Nezaretine gönderilen 19 Mayıs 1919 tarihli telgrafname.

155 Bülent Atalay, *Fener Rum Patrikhanesi'nin Siyasi Faaliyetleri (1908-1923)*, Tarih ve Tabiat Vakfı Yayınları, İstanbul, 2001, s. 151-153.

156 Stefanos Yerasimos, *Milliyetler ve Sınırlar*, Çev. Şirin Tekeli, İletişim Yayınları, İstanbul, 1995, s. 373.

157 Çapa, *a.g.m.*, s. 223; Ural, *a.g.m.*, s. 339.

158 *BOA. DH. ŞFR. 630.126*. Trabzon Vilayeti tarafından Dâhiliye Nezaretine gönderilen 19 Mayıs 1919 tarihli telgrafname; *BOA. DH. EUM. ECB. 37.10/55*. Trabzon Vilayeti tarafından Dâhiliye Nezaretine gönderilen 19 Mayıs 1919 tarihli telgrafname; *BOA. DH. KMS. 53.21/1*. Dâhiliye Nezareti tarafından Hariciye Nezaretine gönderilen 31 Mayıs 1919 tarihli yazı.

159 *ATASE, İSH, Kutu: 91, Gömlek: 27. 3*. Kolordu Kumandanlığı tarafından Harbiye Nezaretine

tarafından Dâhiliye Nezaretine gönderilen yazıda bayrağın indirilmesi için İtilaf Devletleri Yüksek Komiserleri nezdinde teşebbüslerin yapıldığı ve mahalli idarenin de konu ile alakalı tedbirler alması gerektiği bildirilmiş¹⁶⁰ ve bu hususun halledilmesi Trabzon Valisinden istenmiştir¹⁶¹. Pontus yanlısı olan Rum metropoliti Lavrendios¹⁶² ve mektep müdüründen bayrağın indirilmesi istenmiş fakat bir sonuç alınamamıştır¹⁶³. Daha sonra nasıl çözüme ulaştığı belirlenemeyen bu bayrak meselesi ile Yunanlar, bölgenin Rum toprağı ve Yunanistan'ın bir parçası olduğunu göstermek istemişlerdir. Böyle eylemlerle buna yönelik propagandalarını desteklemeyi amaçlamışlardır.

Karadeniz Bölgesinde Yunan Kızıllaç'ının yaptığı en yoğun faaliyetlerden biri de göçmen olarak Rumların buraya getirilmesidir. Kasım-Aralık 1918 arasındaki iki aylık dönemde çoğunluğu Trabzon Vilayeti'ne olmak üzere toplam yaklaşık 25 bin Rum Anadolu'ya gelmiştir. Bu iki aylık dönemde göçmenleri taşımak için İstanbul'dan düzenlenen dokuz gemi seferinin beşi Trabzon'a olmuştur¹⁶⁴. 8 Eylül 1919 tarihinde Dâhiliye Nezaretinden Harbiye Nezaretine giden bir yazıda ise Trabzon'a sadece son zamanlarda gelen Rum sayısı 4314 olarak verilmiştir¹⁶⁵. Bunun yanında Batum¹⁶⁶ Rum göçmenlerin toplanıp, Karadeniz sahillerine nakledildiği bir merkez haline gelmiştir. Osmanlı Hükümeti her ne kadar bazı tedbirler alsada¹⁶⁷ Rum göçlerinin önüne

gönderilen 15 Mayıs 1919 tarihli telgrafname; BOA. DH. ŞFR. 632.54. Trabzon Vilayeti tarafından Dâhiliye Nezaretine gönderilen 28 Mayıs 1919 tarihli telgrafname; *Arşiv Belgeleriyle Rum Faaliyetleri (1918-1922)*, s. 17.

160 BOA. DH. EUM. AYŞ. 73.77/1. Hariciye Nezareti tarafından Dâhiliye Nezaretine gönderilen 25 Mayıs 1919 tarihli yazı.

161 BOA. DH. EUM. AYŞ. 73.77/3. Dâhiliye Nezareti tarafından Trabzon Vilayetine gönderilen 27 Mayıs 1919 tarihli yazı; BOA. DH. ŞFR. 99.364. Dâhiliye Nezareti tarafından Trabzon Vilayetine gönderilen 27 Mayıs 1919 tarihli yazı.

162 Bu yıllarında Gümüşhane Metropoliti olan Lavrendios, aynı anda Giresun Metropolitiği görevini yapmakta ve daha ziyade Gümüşhane'de değil, Giresun'da ikamet etmekteydi. Mesut Çapa, *Pontus Meselesi*, Serander Yayınevi, Trabzon, 2001, s. 111. Giresun ve çevresindeki Rum çetelerin ihtiyaçlarını karşılamakta olan Lavrendios'un yaptığı bir diğer faaliyet limana gelen İngiliz ve Yunan gemilerindeki subayları ve yetkilileri bölgedeki genel durum hakkında bilgilendirmektir. Mehmet Okur, "Milli Mücadele Döneminde Fener Rum Patrikhanesinin ve Metropolitlerin Pontus Rum Devleti Kurulmasına Yönelik Girişimleri", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S. 29-30, 2002, ss. 111-112.

163 BOA. DH. KMS. 53.21/2. Trabzon Vilayeti tarafından Dâhiliye Nezaretine gönderilen 29 Mayıs 1919 tarihli telgrafname.

164 Ali Güler, *Sorun Olan Yunanlılar ve Rumlar*, TÜRKAR Yayınları, Ankara, 2003, s. 177.

165 *Arşiv Belgeleriyle Rum Faaliyetleri (1918-1922)*, s. 79.

166 Batum Pontus faaliyetleri için önemli bir mevki olmuştur. Birçok Rum Muhacirin getirildiği Batum'da 18 Aralık 1919 tarihinde Yuvanidis Efendi'nin başkanlığında bir Pontus Rum Cumhuriyeti adıyla resmi bir heyet kurulduğu ilan edilmiştir. Bu Cumhuriyet kendi adına seyahat belgeleri düzenlemiştir. Bu belgeye sahip olan Rumlar İngilizlere onayıyla Trabzon ve Kafkaslarda serbestçe seyahat etmişlerdir. *Arşiv Belgeleriyle Rum Faaliyetleri (1918-1922)*, s. 151-152; Sarıay, Pehlivanlıoğlu, Saydam, *a.g.e.*, s. 99.

167 25 Ocak 1919 tarihinde Trabzon Vilayeti'ne gönderilen bir emirde Batum'dan gelen firari Rumlardan sadece İngiliz heyetinin vesikasına sahip olanların kabul edileceğini ve bunun haricindekilerin vilayete sokulmaması belirtilmiştir. BOA. DH. ŞFR. 95.227. Dâhiliye Nezareti tarafından Trabzon Vilayeti'ne gönderilen 25 Ocak 1919 tarihli yazı. Nafia Vekili

geçilememiştir. Bu göçlerle bölgede Rum nüfusu artırılarak Pontus Rum Devleti'nin kurulması amaçlanmıştır. Ayrıca "muhacir" adı altında birçok çeteci Rum da vilayete giriş yapmıştır. Söz konusu Rumlar Yunan Kızılhaç subayları tarafından silahlı olarak örgütlenmiş ve idare edilmişlerdir¹⁶⁸. Kazım Karabekir Paşa, bu göçlerin gerçek maksatlarıyla alakalı defalarca Harbiye Nezaretine yazmış ve yerel yetkililerin yeterince tedbir almamasını eleştirmiştir¹⁶⁹. Bu faaliyetler sonucu 1920 yılının başlarına gelindiğinde Pontusçu çetecilerin sayısı yaklaşık 25.000'e ulaşmıştır¹⁷⁰. Fakat daha sonraki zamanlarda, Pontus planı başarı sağlayamaması üzerine bu sefer işler tersine dönmüş ve Rumlar bu bölgeden göç etmeye başlamışlardır¹⁷¹.

Yunan Kızılhaç'ının da önemli bir parçası olduğu Karadeniz bölgesindeki Pontus faaliyetlerinin zaman zaman başarı gösterdiği ve bazı karışıklıklara yol açtığı anlaşılrsa da bunların Batı Anadolu'daki kadar etki yaptığı söylenemez. Bunda şüphesiz mevzubahis bölgenin doğrudan Yunan işgal sahası içinde olmamasının büyük bir payı vardır. 15. Kolordu Kumandanı Kazım Karabekir Paşa, 24 Ağustos 1919 tarihinde Harbiye Nezaretine gönderdiği telgrafnamede şöyle yazmıştır¹⁷²:

"Hal-i hazırda Trabzon Vilayeti dâhilinde bazı siyasi Rum çetelerinin ve Salib-i Ahmer şeklinde gelen propagandacıların tahrikât ve teşvikatına rağmen anasir arasında hiçbir hadise mevcut değildir. En küçük bir hadisenin men-i vukuuna muktezi tedabir de ittihaz edilmiştir. Bununla beraber muhacir ve Salib-i Ahmer namı ile gelen Rum çetecilerle bunların getirecekleri esliha vesairenin memleketleri men-i duhulleri hususuna vilayetçe dahi lazımı gibi ehemmiyet verilmesi muktezidir."

Anlaşıldığı üzere Samsun, Giresun ve Trabzon şehirleri ile bu şehirlerin civar bölgeleri, Yunan Kızılhaç'ının Osmanlı Devleti aleyhindeki faaliyetlerinin Karadeniz Bölgesindeki merkezleri olmuşlardır. Bunun başlıca sebepleri; buralarda Rum nüfusunun fazla olması ve limanlara sahip olan bu şehirlerin, Kızılhaç gemileriyle getirilen çetecilerin, silahların ve diğer askeri malzemelerin giriş ve dağıtım noktaları olmalarıdır. Buralardaki Rum metropolitlerin faaliyetleri de diğer bir etkidir. Batı Anadolu ve Trakya bölgelerindekine benzer faaliyetler içerisinde olunan bu bölge, coğrafi konumundan dolayı

Ferit Bey de gazetelere verdiği beyanatta Osmanlı vatandaşı olamayıp ülke içine göç etmiş olan Rumların sınır dışı edileceklerine dair Trabzon ve Samsun'daki memurlara gerekli talimatların verildiği belirtmiştir. Cengiz Mutlu, *Mütareke Döneminde Rum Nüfus Hareketleri (1918-1922)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2014, s. 119.

168 ATASE, İSH, Kutu: 206, Gömlek: 93. 15. Kolordu Kumandanlığı tarafından Harbiye Nezaretine gönderilen 30 Temmuz 1915 tarihli telgrafname; Sofuoğlu, a.g.e., s. 108; Fahri Kılıç, *Milli Mücadele'de Pontus Rum Sorunu(1918-1923)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Atatürk İnkılap ve İlkeleri Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1993, s. 8.

169 *Arşiv Belgeleriyle Rum Faaliyetleri (1918-1922)*, s. 421, 442; Mutlu, a.g.e., s. 118.

170 Sarıay, Pehlivanlıoğlu, Saydam, A.g.e., aynı yer.

171 Mutlu, a.g.e., ss. 119-120.

172 BOA. DH. KMS. 55.7/3. 15. Kolordu Kumandanlığı tarafından Harbiye Nezaretine gönderilen 24 Ağustos 1919 tarihli telgrafname.

doğrudan Yunan işgali ve ilhakı şeklinde bir politika izlenmemesi noktasında onlardan ayrılmıştır. Ana amaç bir Pontus Rum Devleti kurup zaman içinde Yunanistan ile birleşmektir. Yunan Kızılhaç da bölgede karışıklık çıkarıp işgale zemin hazırlayacak çetecilerin organize edilip, silahlandırılıp, desteklenmesi ve Yunan propagandası yapılması noktalarında önemli bir araç olmuştur.

Sonuç

Sonuç olarak Mondros Mütarekesi öncesinde de Anadolu ve Trakya'da faaliyette olan Yunan Kızılhaç Cemiyeti, özellikle 1919 yılının başı ile beraber Osmanlı Devleti aleyhindeki çalışmalarını yoğunlaştırmıştır. Yunanistan tarafından maşa olarak kullanılan bu cemiyet, her ne kadar gerçekten sağlık hizmetleri vermiş olsa da işgaller öncesi zemin hazırlamak, işgaller sonrası ise Yunan ordusuna yardımcı olmak üzere yerli Rumları Osmanlı Devleti'ne karşı örgütlemek amacıyla da kullanılmıştır.

Yunanlılar tarafından işgal edilmek istenen İzmir başta olmak üzere Batı Anadolu ve Trakya bölgeleri ile bir Pontus Rum Devleti kurulması amaçlanan Karadeniz Bölgesi, bu cemiyetin ana faaliyet sahaları olmuşlardır. Bunun temel nedenleri Rum nüfusun buralarda yoğun olarak bulunması, İtilaf Devletleri tarafından Yunanistan'a verilebilecek yerler olmaları ve söz konusu bölgelerin "Megali İdea"nın önemli parçaları olarak yer almalarıdır¹⁷³.

Bu çalışmada öne sürülen bulguların kanıtladığı üzere, Yunan Kızılhaç Cemiyeti Yunanistan'dan gelen silah, cephane, Rum göçmen ve çetecilerin Osmanlı topraklarına sokulmasında diğer Yunan cemiyet ve kurumlarla işbirliği içinde olmuş, kızılhaç hastaneleri de askerî eğitim ve silah depolama için kullanılmıştır. Ayrıca cemiyet, Yunan yanlısı propaganda için de önemli olmuştur. Rumların Osmanlı Devleti'ne karşı sadakatsizleşip silahlanması, Müslümanların ise Yunanlılara karşı sahip oldukları düşmanlığın azaltılması adına yapılan propagandalar için halka yakın olan cemiyet, mühim bir alet olmuştur. Böylece Mütareke Dönemi'nde Yunan ve Rumlar tarafından yapılan mezalimde bu cemiyetin payının ne olduğu anlaşılmaktadır.

173 Dâhiliye Nezareti'ne gönderilen telgrafnamelerden anlaşıldığı üzere Elazığ, Diyarbakır gibi bazı bölgelerde en azından belli tarihlerde Yunan Kızılhaç teşkilatlanması yoktur. BOA. DH. ŞFR. 627.106. Mamüret'ül-Aziz Vilayeti tarafından Dâhiliye Nezaretine gönderilen 29 Nisan 1919 tarihli telgrafname; BOA. EUM. 37.10/33. Mamüret'ül-Aziz Vilayeti tarafından Dâhiliye Nezaretine gönderilen 29 Nisan 1919 tarihli telgrafname; BOA. DH. ŞFR. 627.113. Diyarbakır Vilayeti tarafından Dâhiliye Nezaretine gönderilen 29 Nisan 1919 tarihli telgrafname; BOA. DH. EUM. ECB. 37.10/31. Diyarbakır Vilayeti tarafından Dâhiliye Nezaretine gönderilen 29 Nisan 1919 tarihli telgrafname; BOA. DH. ŞFR. 630.99. Bolu Mutasarrıflığı tarafından Dâhiliye Nezaretine gönderilen 18 Mayıs 1919 tarihli telgrafname; BOA. DH. EUM. ECB. 37.10/59. Bolu Mutasarrıflığı tarafından Dâhiliye Nezaretine gönderilen 18 Mayıs 1919 tarihli telgrafname; BOA. DH. ŞFR. 640.63. Erzurum Vilayeti tarafından Dâhiliye Nezaretine gönderilen 4 Ağustos 1919 tarihli telgrafname.

Osmanlı Hükümeti, yerelden gelen telgrafnamelerle bu faaliyetlerden haberdar olmuş ve bunları engellemeye yönelik bazı teşebbüslerde bulunmuştur. Daha önce bahsedilen tedbirlerin dışında muhtelif zamanlarda çeşitli vilayetler ile mutasarrıflıklara yazılarda da Yunan Kızılhaç heyetlerinin zararlı faaliyetlerinden bahsedilmiş ve bunların soruşturulması, zaman zaman da engellenmesi istenmiştir¹⁷⁴. Fakat Birinci Dünya Savaşı'nı kaybeden ve işgallerle otoritesi sarsılan Osmanlı Devleti, bu faaliyetleri engellemede tam olarak başarı sağlayamamıştır.

Yunan Kızılhaç'ının yukarıda örneklerle ve tafsilatıyla anlatılmaya çalışılan faaliyetleri Osmanlı Devleti'ne ve Müslüman halka zarar vermiştir. Teşkilatlanmasında ve silahlanmasında cemiyetin önemli katkılarının bulunduğu Rum çeteleri, birçok Müslümanın ölümünden, yaralanmasından ve mallarının çalınmasından, korkunç bir mezalimin uygulanmasından sorumlu olmuşlardır. Ayrıca asayişsizliğe ve karışıklığa da yol açmışlardır. Buna rağmen, Milli Mücadele sonucunda Yunan ordusunun yenilmesiyle, Yunan Kızılhaç'ının faaliyetleri sonuç olarak akamete uğramıştır. Yunanlılar ile Rumların asıl amaçları olan Megali İdea'nın gerçekleştirilmesi ve Rum Pontus Devleti'nin kurulması girişimleri ise başarısız olmuştur.

174 BOA. DH. ŞFR. 98.73. Dâhiliye Nezareti tarafından Edirne, Aydın, Hüdavendigâr, Trabzon ve Kastamonu Vilayetleri ile çeşitli Mutasarrıflıklara gönderilen 7 Nisan 1919 tarihli yazı; BOA. DH. ŞFR. 98.340. Dâhiliye Nezareti tarafından çeşitli Vilayetler ve Mutasarrıflıklara gönderilen 28 Nisan 1919 tarihli yazı; BOA. DH. ŞFR. 100.57. Dâhiliye Nezareti tarafından Edirne, Hüdavendigâr, Trabzon ve Kastamonu Vilayetleri ile çeşitli Mutasarrıflıklara gönderilen 8 Haziran 1919 tarihli yazı.

KAYNAKÇA

I. Arşiv Kaynakları

Türkiye Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

Dâhiliye. Emniyeti Umumiye Müdüriyeti. 6. Şube. (DH. EUM. 6.ŞB.)

49.72

Dâhiliye. Emniyeti Umumiye Müdüriyeti. Asayiş Kalem-i (DH. EUM. AYŞ.)

4.15/3; 4.95/2; 5.21/3; 5.21/4; 6.52/38; 6.52/40; 6.52/53; 8.105; 9.44;
10.21/5; 15.84/3; 16.68/1; 16.68/2; 26.17/3; 29.72/37-38; 45.28/17;
45.28/27; 51.26/3; 51.26/4; 73.77/1; 73.77/3; 74.34; 75.55/1

Dâhiliye. Emniyeti Umumiye Müdüriyeti. Ecanib Kalem-i (DH. EUM. ECB.)

24.71; 36.51/1; 36.51/4; 36.51/8; 36.51/12; 36.51/15; 36.51/16; 36.51/23;
36.53; 37.7/4; 37.7/7; 37.7/8; 37.10/31; 37.10/33; 37.10/39; 37.10/41;
37.10/55; 37.10/59; 37.10/61; 37.10/85; 37.12

Dâhiliye. İdare-i Umumiye (DH. İ.UM.)

20. 14/1; 20. 14/2; 20. 14/4

Dâhiliye. Kalem-i Mahsus (DH. KMS.)

50.33/5; 50.33/7; 50.33/8; 51.41/1; 51.41/2; 52.88; 53.21/1; 53.21/2;
55.7/4; 55.7/3

Dâhiliye. Şifre Kalem-i (DH. ŞFR.)

94.246; 95.227; 98.73; 98.216; 98.226; 98.232; 98. 250; 98.340; 99.24; 99.
364; 99.376; 100.57; 101.41; 103.44; 614.84; 615.34; 615.45; 616.88; 621.55;
625.16; 625.102; 625.151; 626.81; 627.126; 628.57; 628.119; 630.99; 630.126;
632.54; 634.94; 640.63; 640.81; 649.105

Meclis-i Vükela Mazbataları (MV)

214.100

Teftişat-ı Rumeli Evrakı. Jandarma Müşiriyet ve Kumandanlık Evrakı (TFR. I. AS.)

38.3711/4

Teftişat-ı Rumeli Evrakı. Selanik Evrakı (TFR. I. SL.)

107.10654; 125.12405/2

Kızılay Arşivi

194.15; 194. 25; 194.25/1; 194.25/2; 194.25/3; 645.101; 645.101/1

Genelkurmay Başkanlığı Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Arşivi (ATASE)

İstiklal Harbi Kataloğu (İSH)

Kutu: 11, Gömlek: 10; Kutu: 11, Gömlek: 44; Kutu: 11, Gömlek: 53; Kutu: 19, Gömlek: 84; Kutu: 22, Gömlek: 70; Kutu: 37, Gömlek: 18; Kutu: 37, Gömlek: 55; Kutu: 37, Gömlek: 61; Kutu: 97, Gömlek: 17; Kutu: 84, Gömlek: 29; Kutu: 84, Gömlek: 30; Kutu: 84, Gömlek: 31; Kutu: 84, Gömlek: 36; Kutu: 86, Gömlek: 67; Kutu: 91, Gömlek: 27; Kutu: 206, Gömlek: 93; Kutu: 295, Gömlek: 81; Kutu: 432, Gömlek: 148; Kutu: 467, Gömlek: 53; Kutu: 779, Gömlek: 56

II. Hatıratlar

AKER, M. Şefik, 57. *Tümen ve Aydın Milli Mücadelesi (1918-1920)*, Yay. haz.; Ahmet Tetik, vd., Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2006.

ATATÜRK, M. Kemal, *Nutuk*, C. I, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1967.

ATATÜRK, M. Kemal, *Nutuk*, C.II, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1967.

ATATÜRK, M. Kemal, *Nutuk*, C.III, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1967.

BAYAR, Celal, *Ben de Yazdım*, C. V, Sabah Kitapları Yayınları, İstanbul, 1997.

ÇANTAY, Hasan Basri, *Kara Günler ve İbret Levhaları*, Balıkesir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Balıkesir, 2006.

ÇETİNKAYA, Ali, *Milli Mücadele Dönemi Hatıraları*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 1993.

DURUSUN, M. Kamil, *İzmir Hatıraları*, Akademik Kitabevi, İzmir, 1994.

ERGENELİ, Hilmi, "1919 Ayvalık Savunması ile İlgili Anılar", Düz. Adnan Ergeneli, *Belleten*, C. XLVIII, S. 189-190, Ankara, 1984, ss. 167-236.

ERTÜRK, Hüsamettin, *İki Devrin Perde Arkası*, Haz. Samih Nafiz Tansu, İlgi Kültür Sanat Yayınları, İstanbul, 2011.

KANSU, Mazhar Müfit, *Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber*, C. I, TTK Yayınları, Ankara, 1986.

- KARABEKİR, Kazım, *İstiklal Harbimiz*, C. I, Emre Yayınları, İstanbul, 1995.
- KAYGUSUZ, Bezmi Nusret, *Bir Roman Gibi*, İzmir BB Kent Kitaplığı, İzmir, 1955.
- ÖKDEM, Haydar Rüştü, *Mütareke ve İşgal Anıları*, Haz. Zeki Arıkan, TTK Yayınları, Ankara, 1991.
- ÖZALP, Kazım, *Mili Mücadele (1919-1922)*, C. I, , TTK Yayınları, İkinci Baskı, Ankara, 1985.

III. Kitaplar

- ARIKAN, Zeki, *Mütareke ve İşgal Dönemi İzmir Basını (30 Ekim 1918- 8 Eylül 1922)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 1989.
- Arşiv Belgeleriyle Rum Faaliyetleri (1918-1922), C. I., Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2009.
- Arşiv Belgelerinde Mustafa Kemal Atatürk, C. II., Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2017.
- ATALAY, Bülent, *Fener Rum Patrikhanesi'nin Siyasi Faaliyetleri (1908-1923)*, Tarih ve Tabiat Vakfı Yayınları, İstanbul, 2001.
- BOZKURT, Abdurrahman, *İtilaf Devletlerinin İstanbul'da İşgal Yönetimi*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2014.
- ÇAPA, Mesut, *Pontus Meselesi*, Serander Yayınevi, Trabzon, 2001.
- EDİZ, İsmail, *Diplomasi ve Savaş: İngiliz Belgelerinde Batı Anadolu'da Yunan İşgali (1919-1922)*, Atatürk Araştırmaları Merkezi Yayınları, Ankara, 2015.
- ERİM, Nihat, *Devletlerarası Hukuk ve Siyasi Tarih Metinleri*, C. I, TTK Basımevi, Ankara, 1953.
- GÖKÇEN, Salim, *Türkiye'de Rum-Yunan Vahşet ve Terörü*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2010
- GÜLER, Ali, *İşgal Yıllarında Yunan Gizli Teşkilatları*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1988.
- GÜLER, Ali, *Sorun Olan Yunanlılar ve Rumlar*, Türkar Yayınları, Ankara, 2003.
- GÜLER, Ali, *Yunan-Rum Terörü*, Emre Yayınları, İstanbul, 2003.
- GÜLLÜ, Ramazan Erhan, *Patrik Meletios Metaksakis ve İstanbul Rum / Ortodoks Patrikhanesi (1921-1923)*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2017.
- GÜLLÜ, Ramazan Erhan, *Türkiye'de Gayrimüslimlerin Yönetimi*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2018.

- GÜRLER, Hamdi, *Kurtuluş Savaşı'nda Bekir Sami Günsav (Mayıs-Haziran 1919)*, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1994.
- JAESCHKE, Gotthard, *Kurtuluş Savaşı ile İlgili İngiliz Belgeleri*, TTK Yayınları, Ankara, 2011.
- İLGÜREL, Mücteba, *Milli Mücadele'de Balıkesir Kongreleri*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, İstanbul, 1999.
- KARAL AKGÜN, Seçil ve ULUĞTEKİN, Murat, *Hilal-i Ahmer'den Kızılay'a*, TDV Yayınları, Ankara, 2002.
- KİTSİKİS, Dimitri, *Türk-Yunan İmparatorluğu*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1996.
- Mili Mücadele'de Hilal-i Ahmer: TBMM'nin Teşkilinden Sakarya Zaferi'ne Kadar İcraat Raporu (23 Nisan 1920-23 Eylül 1923)*, Haz. İsmail Hacıfettahoğlu, Türk Kızılay Derneği Yayınları, Ankara, 2007.
- MUTLU, Cengiz, *Mütareke Döneminde Rum Nüfus Hareketleri (1918-1922)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2014.
- ÖZEL, Sabahattin, *Millî Mücadelede Trabzon*, TTK Yayınları, Ankara, 1991.
- ÖZTOPRAK, İzzet, *Kurtuluş Savaşı ile ilgili Yunan Belgeleri*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 2006.
- PALLİS, Alexander Anastasius, *Yunanlıların Anadolu Macerası (1915-1922)*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1997.
- Papers Relating to the Foreign Relations of the United States, The Paris Peace Conference, 1919*. Ed. J.V. Fuller, C. III, United States Government Printing Office, Washington, 1943.
- SARINAY, Yusuf, PEHLİVANLIOĞLU, Hamit ve SAYDAM, Abdullah, *Pontus Meselesi ve Yunanistan'ın Politikası (Makaleler)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2015.
- SHAW, Stanford J., *From Empire To Republic: The Turkish War Of National Liberation 1918-1923 A Documentary Study*, C. I, TTK Yayınları, Ankara, 2000.
- SHAW, Stanford J., *From Empire To Republic: The Turkish War Of National Liberation 1918-1923 A Documentary Study*, C. II, TTK Yayınları, Ankara, 2000.
- SOFUOĞLU, Adnan, *Fener Rum Patrikhanesi ve Siyasi Faaliyetleri*, Turan Yayıncılık, İstanbul, 1996.
- TAÇALAN, Nurdoğan, *Ege'de Kurtuluş Savaşı Başlarken*, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1970.

- TOKER, Hülya: *Mütareke Döneminde İstanbul Rumları*, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2006.
- TURAN, Mustafa, *Yunan Mezalimi: İzmir, Aydın, Manisa, Denizli (1919-1923)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2014.
- Türk İstiklal Harbi*, C. II, 1. Kısım, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1994.
- Türk İstiklal Harbi*, C. II, 2. Kısım, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1994.
- TÜRKEŞ, Ünal, *Kurtuluş Savaşında Muğla*, Yelken Matbaası, İstanbul, 1973.
- UMAR, Bilge, *İzmir'de Yunanlıların Son Günleri*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1974.
- YERASİMOS, Stefanos, *Milliyetler ve Sınırlar*, Çev. Şirin Tekeli, İletişim Yayınları, İstanbul, 1995.

IV. Makaleler

- AKÇA, Bayram, "Milli Mücadele Dönemi'nde Fethiye", *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 9, 2002, ss. 0-0.
- AKGÜN, Seçil, 'Yunanistan'da Kurtuluş Savaşı'nı İzleyen Gelişmeler', *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C.1, S.3, 1993, ss. 9-20.
- ATALAY, Bülent, "İşgal Döneminde İzmir Metropolit Hrisostomos", *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. XI, S. 1, 2009, ss. 31-50.
- BAYRAKTAR, Bayram, "Mütareke'de Yunanistan'ın Ayvalık Politikası", *DEÜ Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C.I, S.1, 1992, ss. 87-103.
- ÇAPA, Mesut, "Anadolu'da Yunan Kızılhaçı'nın Faaliyetleri (1919-1920)", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, S. 7, 1992, ss. 217-226.
- ÇELEBİ, Mevlüt, "Bir İtalyan Gazetecinin Kaleminden İzmir'in İşgali", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C. XIX, Özel Sayı: İzmir'in İşgali, 2019, ss. 131-154.
- ERCAN, Hikmet Yavuz, "Fener ve Türk Ortodoks Patrikhanesi", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. V, S. 8, 1967, ss. 411-439.
- GÜLLÜ, Ramazan Erhan, "Mondros Mütarekesi'nin Ardından Ermeni ve Rum Patrikhanelerinin İşbirliği (30 Ekim 1918 - 11 Ekim 1922)", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. XXV, S. 75, ss. 575-605.
- GÜLMEZ, Nurettin, "Bodrum, Muğla ve Çevresinde Asayiş Durumu (1918-1920)", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C. XVIII/Özel Sayı, 2018, ss. 341-373.

- GÖKÇEN, Salim, "Millî Mücadele Döneminde Yunanistan'ın Türkiye'deki Örgütlenme Faaliyetleri ve Rum Patrikhanesi", *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi (Ctad)*, S. 27, 2018, ss. 49-69.
- İNCİ, Salih, "Türk-Yunan Siyasi İlişkilerinde Azınlıkların Dini Kurumları Meselesi (Patrikhane Örneği)", *Balkan Araştırmaları Dergisi*, C. I, S. 2, 2010, ss. 63-96.
- İSKENDER KILIÇ, Pelin, "Samsun ve Çevresinde Pontus Çetelerinin Faaliyetleri ve Hükümetin Uygulamaları", *International Periodical For The Language, Literature and History of Turkic*, S. 6, 2011, ss. 485-502.
- KALELİOĞLU, Oğuz, "Türk-Yunan İlişkileri ve Megali İdea", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S. 41, Mayıs 2008, ss. 105-123.
- KARACAGİL, Ö. Kürşad, "Bir Yunan Gizli Cemiyeti: Kordos", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, S. 207, Aralık 2013, ss. 451-464.
- OKUR, Mehmet, "Milli Mücadele Döneminde Fener Rum Patrikhanesinin ve Metropolitlerin Pontus Rum Devleti Kurulmasına Yönelik Girişimleri", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S. 29-30, 2002, ss. 101-116.
- ÖKTE, Ertuğrul Zekai, "Yunanistan'ın İstanbul'da Kurduğu Gizli İhtilal Cemiyeti: Kordus", *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, S. 40, 1971, ss. 20-23.
- PANCAR, Emine, "Fethiye Kuva-yı Milliyesi", *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Güz 2010, S. 25, ss. 41-54.
- SEKİLİ, Ayhan, "Yunan Salib-i Ahmer Cemiyeti'nin Trakya'daki Faaliyetleri", *ÇKÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 10, S. 2, Kasım 2019, ss. 26-27.
- TEKİR, Süleyman, "Yunan İşgali Öncesi İzmir ve Çevresinde Rum Faaliyetleri", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, S. 19, 2019, ss. 29-61.
- TURAN, Mustafa, "İzmir'in İşgalinden Önce Anadolu'da Rum Taşkınlıkları ve Tedbirler", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, C. II, S. 6, 1990, ss. 349-360.
- URAL, Selçuk, "Mütareke Dönemi'nde Pontus Devleti Kurmaya Yönelik Çalışmalar ve Alınan Karşı Önlemler", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S. 27-28, Mayıs-Kasım 2001, ss. 339.
- YALÇIN, Emruhan, "Yunanların Bitmeyen İdeali: 'Megali İdea'", *Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi*, C. IV, S. 7, Aralık 2017, ss. 33-48.
- YELLİCE, Gürhan 'Birinci Dünya Savaşı ve Yunanistan: Çanakkale'den Milli Bölünmeye', *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C. XVI, S. 32, 2016, ss. 205-242.

YELLİCE, Gürhan, “Megali İdea mı Mare Nostrum mu? Mondros Mütarekesi’nden İzmir’in İşgaline İtalyan-Yunan İlişkileri ve Propaganda Savaşı, 1918-1919”, *Tarih Okulu Dergisi*, C. XI, S. 36, 2018, ss. 177-228.

YILDIRIM, Hatice, “Türk Basınına Göre Venizelos’un 1920 Seçimlerini Kaybetmesi ve Yankıları”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C. XX, S.41, 2020, ss. 509-539.

V. Tezler

ÇAPA, Mesut, *Kızılay (Hilal-i Ahmer) Cemiyeti*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara, 1989.

ÇAPA, Mesut, *Trabzon ve Giresun’da Rum Faaliyetleri (1919-1922)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara, 1986.

ERDEM, Nilüfer, *Yunan Tarihçiliğinin Gözüyle Yunan Harekâtı (1919-1923)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, 2009.

KILIÇ, Fahri, *Milli Mücadele’de Pontus Rum Sorunu (1918-1923)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Atatürk İnkılap ve İlkeleri Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1993.

VI. İnternet Kaynakları

<http://www.redcross.gr/default.asp?pid=138&la=2> (Erişim tarihi: 07.05.2020).

Extended Abstract

Greece, which aimed to achieve the Megali Idea Project, wanted to use the Ottoman Empire's loss of the First World War as an opportunity. As part of this project, it is aimed to establish sovereignty in Thrace, western Anatolia, and the Eastern Black Sea, which are located within the borders of the Empire. Acting in line with this goal, Greece conducted preparatory work in these regions by many means before embarking on invasions. In addition, these means, especially societies, were used to settle the invasions and put people under pressure in the regions. One of these societies was the Hellenic Red Cross Society.

This article aims to reveal an important pillar of the Greek-Rums cooperation that emerged after the Armistice of Mudros and the share of the Hellenic Red Cross Society in the actions of the Greeks in Western Anatolia, Thrace, and the Black Sea regions, such as gangs, arms smuggling, and propaganda against the Turks. It was examined how the activities carried out under the name of health and aid were distorted for political purposes, and the aforementioned activities carried out through the Hellenic Red Cross were tried to be analyzed.

The main sources of this study were the Directorate Ottoman Archive and the Military Archive of General Staff ATASE and Inspection Directorate. From these archives, documents containing content such as complaints, reports, and intelligence of Ottoman officials and authorities, which are extremely important for this issue, were obtained. In addition, the documents obtained from the Red Crescent (Hilal-i Ahmer) Archive were useful in approaching the issue from the Red Crescent front.

Articles and books were used as secondary sources in the study. Two of the articles have been written directly related to the topic. In Mesut Capa's article "Anadolu'da Yunan Kızıllaç'ının Faaliyetleri (1919-1920)", only the activities in Anatolia were discussed, and the documents of the Presidency Ottoman Archives were not included. In the article titled "Activities of The Hellenic Red Cross in Thrace" written by Ayhan Sekili, only the Thrace Region was mentioned and the primary sources used were relatively limited. In addition, Nilüfer Erdem's book "The Anatolian Operation (1919-1923) From the View of Greek Historians" was useful for looking at the issue through the perspective of the Greeks, and

Gotthard Jaeschke's work "Kurtuluş Savaşı ile İlgili İngiliz Belgeleri" was useful for looking at the issue through the perspective of the British. The memoirs of individuals such as Celal Bayar, Ali Çetinkaya, M. Kamil Dursun, Bezmi Nusret Kaygusuz, and Hüsametdin Ertürk, who witnessed the activities of the Hellenic Red Cross during the period, were also important in terms of telling the events at first hand. In addition to these works, many books, theses, and articles were used.

The mission and purpose of the Red Cross Society is to protect human life and health, to ensure that human existence is respected, to prevent people from suffering, and to alleviate their suffering, regardless of religion, belief, language, race, social class, or political opinion. Especially after January 1919, the Hellenic Red Cross Society carried out many aid activities in the regions. These activities were carried out in accordance with the foundation purpose of the society. However, in addition to these activities, Society was used as a political and military tool. It can even be said that it is used more for these illegitimate purposes than for its original purpose.

Since Western Anatolia and especially the city of Izmir was the most important focal point of the Greek occupation and Greek ambitions, it was also the most serious activity area of the Hellenic Red Cross. Before and during the war, many local Rums who immigrated to various countries, especially Greece, or deserted from military service, returned to this region under the name of the Red Cross. They were equipped with the weapons and ammunition put in the Red Cross chests and trained by those who came as Red Cross officers.

Similar to Western Anatolia, in the Thrace region, the Hellenic Red Cross delivered weapons, ammunition, military supplies, etc. to the region in cooperation with the metropolitans and metropolitan halls, churches, and Greek soldiers in the region. And also, played an important role in the distribution of these to the Greek population and the establishment of gangs from these people. While attacking the Muslim people secretly in this way, it was also used as a tool to reduce the hostile attitude towards the Greeks in the region through propaganda and services.

Another region where the Hellenic Red Cross operates was the Black Sea Region. Greece aimed to create an environment devoid of public order, to establish a Pontus state, and to unite with this state by causing disorder on the Black Sea coasts, which it could not directly occupy. The Rums, who are in the minority here, and their protector Greece, made intense political and military studies in the region and in many European capitals after the Armistice of Mudros for this state to be established on lands stretching from Batumi in the east to Sinop in the west. Local activities such as propaganda and gangs were also an important part of these efforts. In this direction, the Hellenic Red Cross became an important mean in the execution of these activities, especially in the

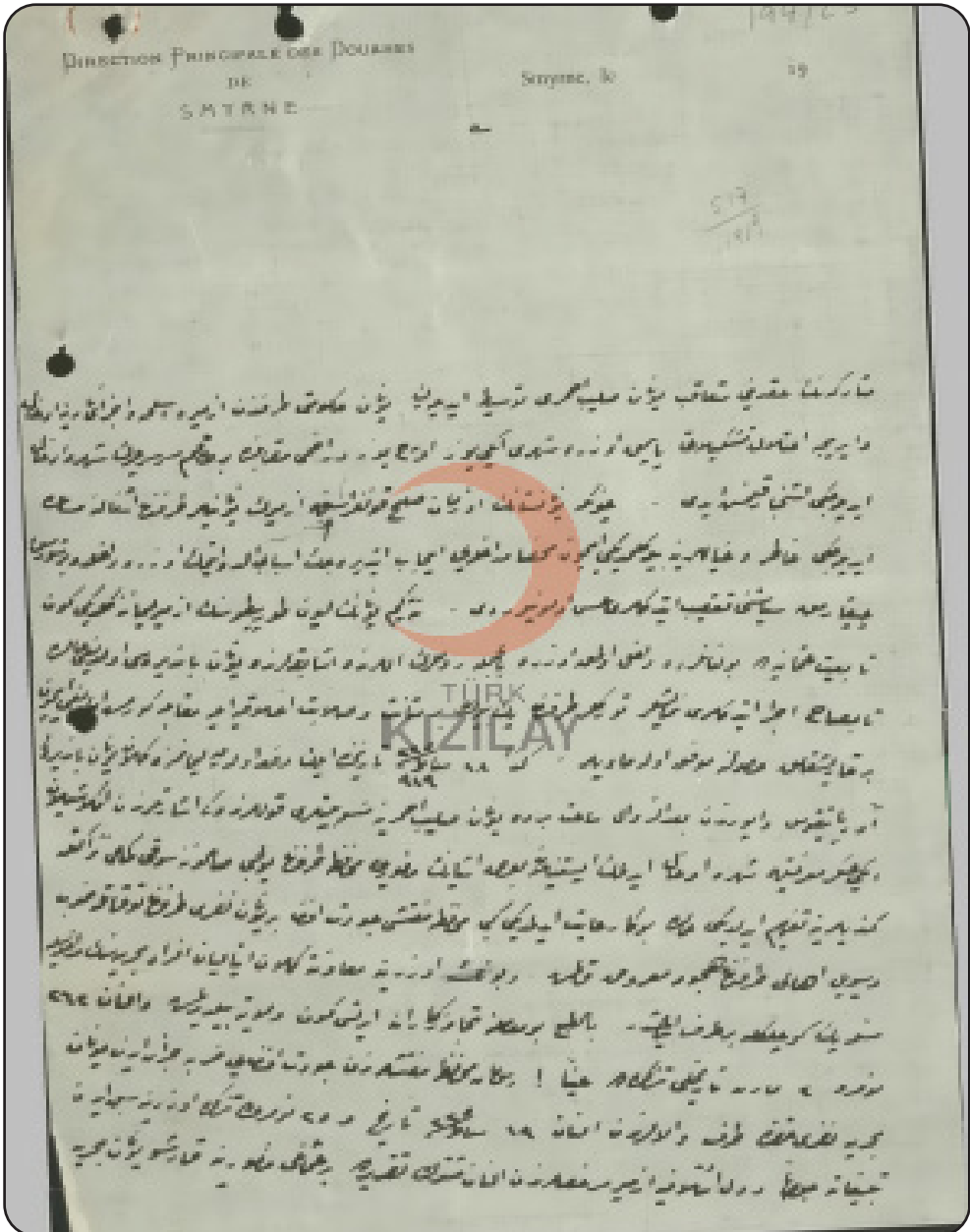
cities of Samsun, Giresun, and Trabzon in the Trabzon Province. As in Western Anatolia and Thrace regions, metropolitan halls, and churches in the Black Sea region acted in cooperation with the Hellenic Red Cross.

The Ottoman Government was aware of these activities through the telegrams coming from the locals and made some attempts to prevent them. At various times, the harmful activities of the Hellenic Red Cross committees were mentioned in the writings to various provinces and governorates, and it was requested to investigate and prevent them. However, the Ottoman Empire, which lost the First World War and whose authority was shaken by the occupations, could not fully succeed in preventing these activities.

As evidenced by the findings put forward in this study, the Hellenic Red Cross Society cooperated with other Greek societies and institutions in bringing weapons, ammunition, Greek immigrants and mercenaries from Greece to the Ottoman lands, and Red Cross hospitals were used for military training and weapon storage. In addition, society had been important for pro-Greek propaganda. The society, which was close to the people, became an important tool for the propaganda made for the disloyalty of the Rums against the Ottoman Empire and for the reduction of the hostility of the Muslims against the Greeks. Thus, it is understood what the share of this society in the atrocities committed by the Greeks and Rums during the Armistice Period.

EKLER

EK 1: İzmir Gümrük Genel Müdürü Ağâh Bey tarafından yazılan rapor. (Kızılay Arşivi, 194. 25/1-2-3)

194/25
DIRECTION PRINCIPALE DES DOUANES
DE
SMYRNE
Smyrne, le 19

تحقیق قلمندن یا بیرون بی معادن دولتی بیان انسان تکلیف بیان توکل از سوی ما و در دست بیرون
و غیر تمام عقد تحقیقات دوازده جزیه سازینه عبارت نموده ادرعه صورت تجزیه در وقت احوال صلح ترک
اسانک تاسیه و لب اولوزی می پر سره ایغو را می مولات بیان نسبت از تو - جوابی است -

بشاید بروگتری صلیب امر کسی طریقه کثیره تک انبیاک به معنای امری به سگ ایوب ایدر علی ایوبه
دادا کوز تاسیر لوزی اتحاد اینک مقصد ن ایدر کلی با و زود آمدت هی بی بی بی کونده و با اوردک
حادثه بشه نی مک - وایو - دن بر شاط (مانده) اوزرینه وضع عظیمه اولدو ریون صلیب امریه حادثی
ارها اولوب بویک بر کون اولیاده روسی و عثمان تقریباً زیر - یاریم قد - صدقه و با لوط و انورده بر تو
یعنی طریقه ای که محظوظ رازو طریقه منفعت اولمه و صلیب امره از ایس کوزون بر کون فقط کوی
بر معنای بی تاج اولوزی می پریشی طریقه اسامی غیره رنجور - لیون طو به یوست اول اعضا - ایچه بون بون
عساکره اوقافه بر شاخه جب و ابارک اولی و اعطای ایس پریشی جلالی ایست -

کریم که وقتیک عقب وقوق کون که می در کون اولوزی ایست که وقتیک تقیم ولوبه حرمه معاملات ایسه
دار - ماز دول اندونیه کوزونک تو زودک خطیه ایضا ایله فتاران میسوزونه یا پر کشیده اولوزی
فعلی بنانه ویه اتاج ایست - حتی صلیب امره ایست بقله ماز - ایست و حرمه اولوزی ایست
بشوند بیرون انتر اوسه بر احتیاط فعلی ازیر رونیم عارضی بره طایفه ایچون کیفی کینسلوات و حرمه
شعبه ایضا اینج - یعنی کریم کوزونک ایست بقله معنای ایچون دنلک صدقک از قریح تو کشیده مجری
پوزر صلیب امره جب ایست بقله اسامی استراج اولاد ایچو جمله و ذوق طردون بر پیمانار و ایضا اول
معنای ایست مکرری بر دولتی و ایچو ماده در پنجمه حتی منتهای مبعده اولر موزون طریقه قیریوب
دولکده میان ویریک کلان قشایه سطحی اولوزی معنایه مزل اولوزی می پریشی ایچه بی سیم اعفا - اولاد
بر ترزه معنایه ایست ایچو و ایچو معنایه بر ویریک بر کون کثیره ایست معنایه صلیب امره اولو
ایچمه استراج و به معنایه کثیره بر مکرر ایچو - و قوق اولوزی و وقوق بون مکرر بون مکرر ایچو طبع بر ویرین

EK-2: Sansür Ali Bey'in 27 Şubat 1919 tarihinde Ses Gazetesinde yayımlanan mektubu. (Bayram Bayraktar, a.g.m., s. 103)

27 Şubat 1919 - 1919

سیاسی خبرلر

س

1919 - 27 Şubat 1919

آیواق احوالی

سیاسی خبرلر

... (Text of the political news column)

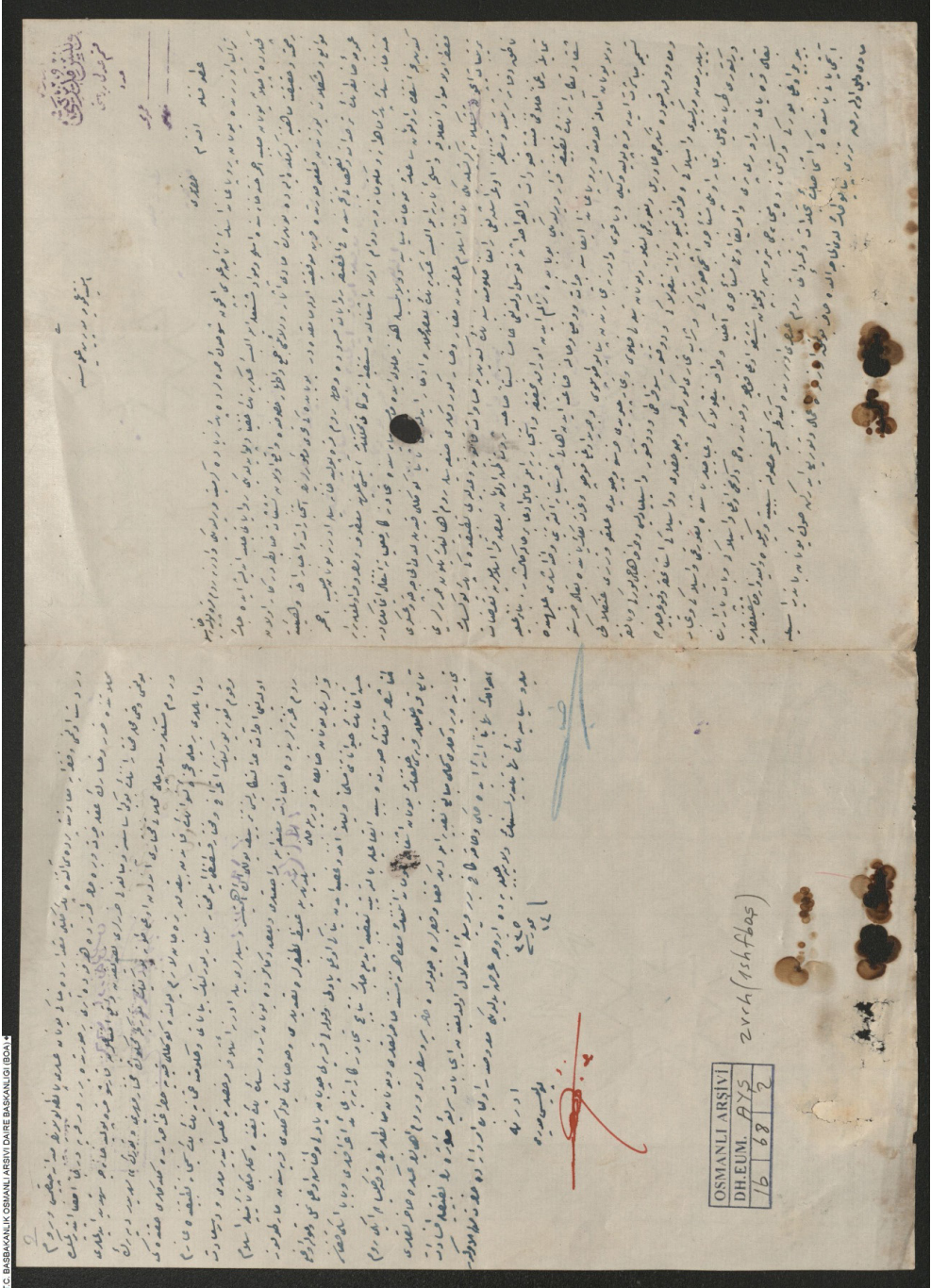
سیاسی خبرلر

... (Text of the political news column)

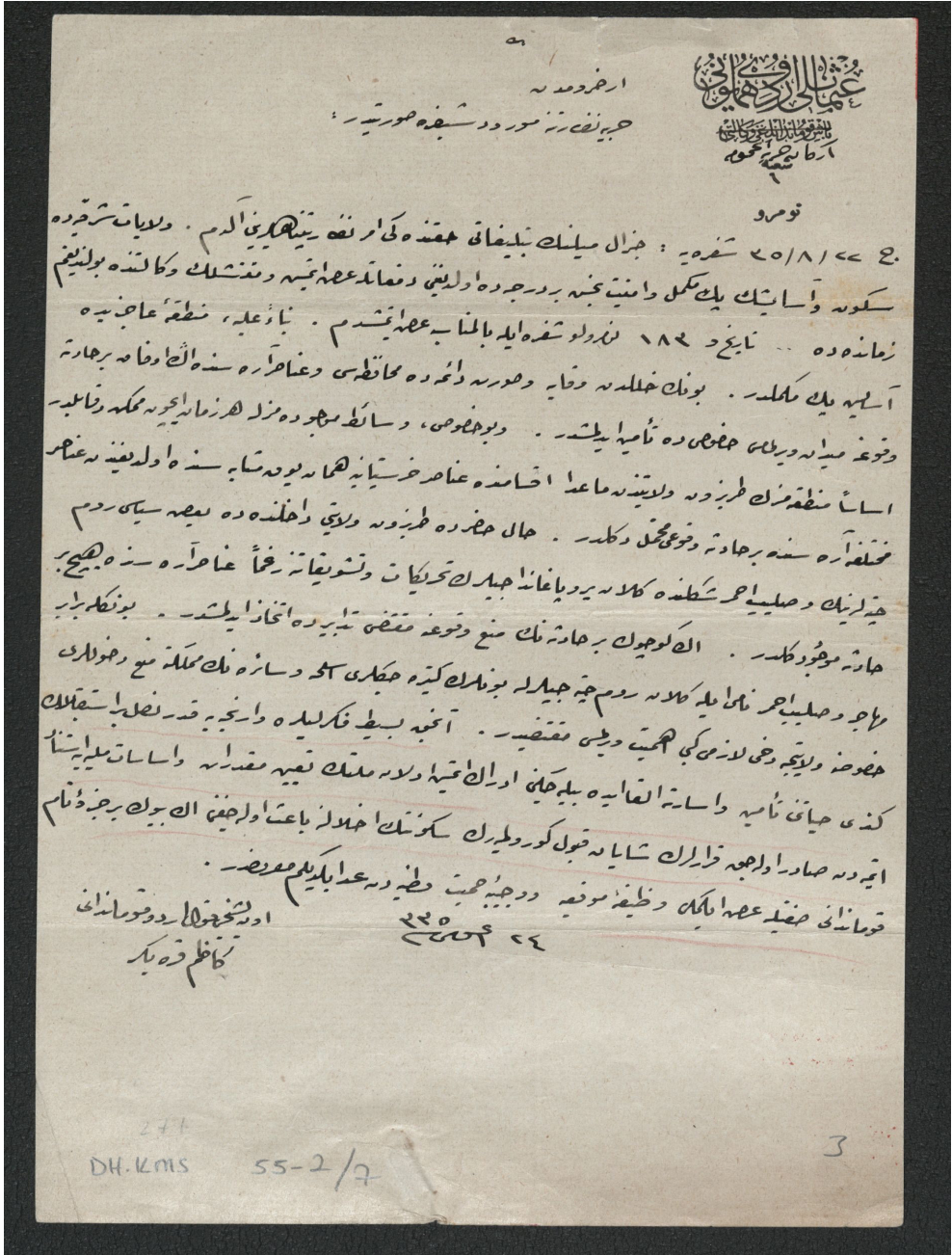
آیواق احوالی

... (Text of the social news column)

EK-3: Edirne Polis Müdüriyeti tarafından Emniyet Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 14 Temmuz 1919 tarihli rapor

EK-4: 15. Kolordu Kumandanı Kazım Karabekir tarafından Harbiye Nezareti'ne gönderilen 24 Ağustos 1919 tarihli telgrafname

DH.KMS.00055.2.00007.003

EK-5: Dâhiliye Nezareti tarafından Edirne, Aydın, Hüdavendigâr, Trabzon ve Kastamonu Vilayetleri ile çeşitli Mutasarrıflıklara gönderilen 7 Nisan 1919 tarihli yazı

حکومت عثمانیہ

دخات نظارتی

امنیت عمومی مدرسی

معموری قلمی

عمومی ۴۶۶

خصوصی

ادرنه	ولایتہ	خیلوسیک	ولایتہ	بولی	متصرفلغہ
لوئیس	»	مورین	»	جانیک	»
تول	»	سیلیس	»	چنالبہ	»
انتزم	»	طرزبون	»	طوبیہ	»
آبدین	»	قسطامونی	»	عیر	»
بتلیس	»	قونیہ	»	قرہ سی	»
حصار	»	عمودقلمونیز	»	قدس شریف	»
بیروت	»	عیرسل	»	قلعہ سلطانیہ	»
جائز	»	ولان	»	منتشا	»
حلب	»	یغن	»	جیک	»
خداوندکار	»	لوئیس	»	قیصری	»
	»	ایزمیت	»	مدینہ منورہ	»
		ایچ ایلی	»		

(شيفره)

عمومی توپخانه و قورسوا حکمک مکتف بر این دیوانه طور سیدو و سفاتی طرفندہ اسکو و اشیا جیبار لیسی
 و سفاتہ مذکورہ نیک مواصلتی و صلیب احمد کھنڈرنیک کتہ و کداری عقیبندہ مقادیر
 با سلام مقده اولدین حربی نظارتندہ بیلدیریلکندہ بکده بولکی وقایع حصندہ تحقیقہ جدید
 ایضا سید نتیجہ سنک تفصیلاً انباشتہ خارجیه نظارہ خلیلہ سنجی لزوم کورتیکده در
 تحقیقہ لازمه نیک بالایفانیتی سنک و اشعار انہ واقعه ی تأیید ایدہ جنگ مدلل و مثبت
 معلومانک انباشی

۱۷ ۱۷۵۵

ناظر و کتہ

۹۸/۷۳

OSMANLI ARŞIVI		
DH.ŞFR		
98	73	

DH.ŞFR.00098.00073.001